

2

Alexander Suslin, ha-kohane
בעה"י

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר האגודה

בהשואה ע"פ כת"י
שהי' טמון בספריית אוקספורד

ובהוספות

הנהרות וביאורים

כולל מראה מקומות ופירושים לדברי רבינו

חלק ראשון מסדר מועד

על מסכתות

שבת, מגילה, תענית, יומא, ביצה.

פעיה"ק ירושלם תובב"א
שבט תשכ"ו שנת השמיטה

אמר רב הונא בן שמונה ובן תשעה מחנכין אותם לשעות בן עשרה ובן אחד עשרה משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין בדאורייתא בתינוקות (רב נחמן אמר) בן ט' ובן י' מחנכין אותם לשעות. בן אחד עשרה וי"ב משלימין מדרבנן י"ג משלימין מדאורייתא בתינוק, (ופירש רש"י דרב הונא ורב נחמן לא פליגי, ורבי יוחנן אמר בן עשר) בן אחד עשר מחנכין אותו לשעות בן י"ב משלימין (מדאורייתא בתינוקות) ושלוש עשרה משלימין מדאורי' בתינוק יב).

האוכל ביום הכפורים ככותבת הגסה השותה מלא לוגמיו חייב יג).

אמר רב יהודא אמר רב לא לוגמיו ממש אלא כל שאילו מסלקו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו יד). אכל ושתה אין מצטרפין טו).

אכל אוכלים שאינם ראויים לאכילה ושתה משקים שאינם ראויים לשתי' פטור, שתה ציר או מוריים פטור טז).

אמר רבא כס כלפלא יבישתא ביומא דכיפורי פטור יז).

מכל הני נראה אדם הבולע רוקו שבתוך פיו ביום הכפורים פטור חדא דאינו ראוי ועוד דכס פילפלי או זנגבילא, אי אפשר בלא רוק ואפי' הכי פטור ואף אם הוא הרבה ממלא לוגמיו, וליכא למימד דפטור אבל אסור כמו שכתבתי במסכת תענית. וזה כתבתי יז) על ששאלוני בני הקטן כשהתחיל להתענות טרם הגיע לחינוך וכן יש לדקדק מלשון רש"י פרק כלל גדול גבי כסבור רוק הוא ובולעו יח).

ת"ר ועניתם בתשעה יכול בתשעה ת"ל בערב אי בערב יכול משתחשך ת"ל בתשעה, הא כיצד מוסיפין מחול על הקודש אי לי אלא לפניו לאחריו מניין ת"ל מערב ועד ערב, אין לי אלא יום הכפורים, שבת מנין ת"ל תשבתו, ימים טובים. מניין ת"ל שבתכם יח).

ת"ר מפקחין פקוח נפש בשבת והזרזו משוכח ואינו צריך ליטול רשות

הגהות וביאורים

יב) בגמרא דף פ"ב ע"א והנוסחא הוא כפי ההגהה שבדפוס הראשון, ובכת"י הנוסחא כך: "אמר רב הונא בן ח' ובן ט' מחנכין אותו לשעות בן י' ובן י"א משלימין מדרבנן בן י"ב משלימין מדאורייתא, בתינוקות, בן ט' ובן י' מחנכין אותו לשעות בן י"ב משלימין מדרבנן בתינוק, רב נחמן אמר בן י' מחנכין אותו לשעות ובן י"א משלימין ובן י"ב מדאורייתא בתינוקות, בן י"א מחנכין אותו לשעות ובן י"ב משלימין מדרבנן וי"ג משלים דאורייתא".

יג) משנה בריש הפרק, יד) גמרא דף פ' ע"א ולפנינו הנוסחא "אמר רב יהודא אמר שמואל".

טו) משנה בריש הפרק ובכת"י כל האוכלין מצטרפין לככותבת וכל המשקין למלא לוגמיו האוכל ושותה אין מצטרפין.

יז) שם בגמ'. יז) ובכת"י: וזוה כתבת.

יח) הבי"ח בס"י תרי"ב אוסר, אבל האחרונים כתבו דדברי רבינו הוא העיקר ומותר לבלוע רוק ביוה"כ.

יח*) גמרא שם.

מבית דין ואין עושין מישראלים יט).

מכבין ומפסיקין מ

פורס מצודה ומעלהו

(ואע"ג דמכוין למיתב

ואפי' שני רופאים אומר

רופא אומר צריך

אומר צריך מחללין כג

לי לאכול דאטו חולה

נותנין לו, וטוב לתת לו

תוחבין לה ברוטב אם ו

חטאת ואשם וז

מכפרת על עבירות ק

מכפרים כה).

שאל את רבי מ

חלוקי כפרות שהי' רב

עבר על מצות עשה

על לא תעשה ועשה ו

ומיתות בית דין וז

ממרקים אבל מי שיי

הכפורים לכפר ולא ינ

חילול השם כגון אדם

ומתנו באמונה כז). גדו

דבר עבירה לידו ופי

אשה כט). מכסה פשע

יט) גמרא דף פ"ד ע"ב וז

ולא ע"י קטנים ולא ע"י ג

ישראל, ועיין בהשמטות ומי

כ) גמרא שם והתוס' שם

להביא כלים דרך הה"ר שרי

כא) גמרא שם.

כב) מגמרא דף פ"ג ע"א

במקום שנים אין דבריו ע

מפורש ברא"ש ובר"ן, וכן

5

אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה או שאכל אכילה גסה וכו'. סמך יחד משום דטעמא דאכל אכילה גסה דפטור הוא משום דהוי כמי שאכל אוכלין שאינן ראויין כמבאר בדברי הרמב"ם (ס' ה"ו) ולפי שקשה היכי משכחת לה שיאכל אכילה גסה ביום הכפורים דאי בעצר ואכל ביום הכפורים עלמו תיפוק ליה דחייב נתחלת האכילה עד שלא אכל האכילה גסה לכך פירש רש"י שאכל יל יום הכפורים על השבע שהיה זבוע מסעודה שהפסיק בה וכל מה

זאכל משחשכה אכילה גסה היחה ושלא להנאה וכתיב אשר לא תעונה צרט למזיק ליה שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו אלא מוזהר הוא את האוכלין ואת עלמו עכ"ל רש"י וכך הם דברי רבינו יצבל בו (ס' ט' לד') כתב דמשכחת לה אף באוכל ביום הכפורים בגון שאכל תחלה אוכלין שאינן ראויים לאכילה ואחר כך אכל אוכלין הראויים: **ובשומע מדברי רש"י** ורבינו דאף על פי שלא אכל כל כך בסעודה המפסקת עד שנפשו קצה מלאכול אלא שהוא שבע הרבה עד שאינו מתאוה לאכול אפילו הכי פטור על אכילת ליל יום הכפורים מאחר שאינו מבטל ממנו שום עינוי על ידי אכילה זו אלא מוזהר הוא את האוכלין ואת עלמו כי האכילה על השבע היזק הוא לגוף: **ותיבדה** שסתם רבינו דבריו פה דלא כדעת רבינו חס צפרק ערבי פסחים (ק: ד"ה דילמא) שכתב דאכילה גסה ביום הכפורים דפטור היינו דוקא כשאכל תחלה כל כך עד שנפשו קצה מלאכול וכשאכל יותר על זה אין שמה אכילה אבל כשאכל תחלה ואין מתאוה לאכול אכילה דאחריה - שמה אכילה וחולק הוא אפירוש רש"י גם מלשון הרמב"ם (ס' ה"ו) יראה שתופס כרבינו חס שכתב וזה לשונו היה שבע מאכילה גסה [שאכל] עד שקץ צמוזו ואכל יתר על שבע פטור כמי שאכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה שאף על פי שזה המאכל היחר ראוי לרעב אינו ראוי לכל מי ששבע כזה עכ"ל: **ונראה** לי ליישב ולומר דלענין דינא לא פליגי רש"י ושאר מפרשים אלא בפירוש הסוגיא לצד הוא שנחלקו דלדעת רש"י רבי שמעון בן לקיש אינו מדבר אלא באוכל כל מאכלים שאינם ראויים אלא למי שהוא רעב הילכך אף על פי שלא אכל כל כך עד שקץ צמוזו הוה ליה אכילה גסה מאחר שאינו נהנה ממנה כלל אבל רע לו ומוקח לו ולפיכך פטור אבל אם אכל מאכלים הראויים אף לשבע בגון מאכלים המבושמים והמתובלין שיש בהן הנאה אף לשבע בגון מאכלים שחייב על אכילה זו אפילו אכלן על השבע אלא דרב פפא לא איירי בהכי ורבינו חס והרמב"ם שכתבו שאכל עד שקץ צמוזו כוונתם לומר שאז אף אם אכל אחר כך מאכלים המבושמים ומתובלין שיש בהן הנאה לשבע מכל מקום לזה שקץ צמוזו אין לו הנאה כלל אף במאכלים חשופים כאלו ולכך פטור ואם כן אין ציניהם מחלוקת בעיקר הדין כי אם בפירוש הסוגיא וסבירא זו הוזכרה בכל בו עיין עליו גם בהר"ן שכתב כרבינו חס משמע דהכי סבירא ליה שכתב צפרק ערבי פסחים (כג. ד"ה דילמא) דאכילה ביום הכפורים היינו כל שאכל קודם לכן כל כך שאינו יכול לאכול לאחר מכאן אלא בקושי אבל על השבע ודאי שמה אכילה כדרך כל מאכל חשוב שהוא בא לבסוף ע"כ מבאר מלשוננו דצמאכל חשוב המתובל והמבושם קיימין דעל השבע הוה אכילה אבל אם אכל תחלה כל כך עד שקץ צמוזו שאז אי אפשר לו לאכול לאחר מכאן אלא בקושי

צינים ולרבי שמעון דשיער צככר בת ח' צינים פרס הוי ארבע צינים ובגמרא (ס' פג.) תנא חזי חזי לטמא טומאת אוכלין ופירש רש"י לרבי יוחנן בן זרוקא דלית ליה דהיינו כביצה חסר רביע שהרי הוא שיער צככר של רובע קב כדאמר מתנה שער לתונו נמנא ככר צפונדיון רובע קב והס' ו' צינים חזיה שלש צינים לביט המנוגע וחזי חזיה ביצה ומתנה לפסול את הגויה ולטומאת אוכלין ג' רביעי ביצה ולרבי שמעון שיער צככר מג' לקב ככר שלימה ח' צינים חזיה ארבע חזי

חזיה צ' חזי חזי חזיה ביצה ע"כ: **ובדאמרין** בכל דוכתא דשיעור טומאת אוכלין כביצה משמע דהלכה כרבי שמעון ועוד מדאמרין בגמרא (ס' ט) ומנא דידן מאי טעמא לא חזי טומאת אוכלין משום דלא שוו שיעוריהו [להדדי] דתניא כמה שיעור חזי פרס שחי צינים חסר קימעא דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר שחי צינים שיער רבי שחי צינים ועוד כמה ועוד אחד מעשרים כביצה ואילו גבי טומאת אוכלין תניא רבי נתן ורבי דוסא אמרו כביצה שאמרו כמה ובקליפתה ומכמים אומרים כמה בלא קליפתה. וכל הני תנאי דרבי שמעון שייכי טפי מדברי יוחנן בן זרוקא נקטינן כרבי שמעון וכן נראה מדברי רש"י צפרק אלו עוברין (פסחים מד. ד"ה ומשי) ופרק אף על פי (כתובות סד.) דהלכה כרבי שמעון: **ובעמא** דהרמב"ם משום דאהא דכמה שיעור חזי פרס אמר רב חסדא זו דברי רבי יהודה ורבי יוסי אבל חכמים אומרים כביצה ומתנה שוקות ומאן חכמים רבי יוחנן בן זרוקא ומדאפקיה בלשון חכמים אלמא סבר דהלכתא כוותיה וכתב הרשב"א בתורת הביט (ס' ו) הילכך נמנא אכילת פרס ג' צינים שוקות. והא דאמרין בכל דוכתא דטומאת אוכלין כביצה ככר כתבתי בו צקימן ח"ט (קסג: ד"ה ומ"ש כפ):

אכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה. משנה צפרק בתרא דיומא (פא.): **ומ"ש** או שאכל אכילה גסה וכו'. שם (פ): אמר ריש לקיש האוכל אכילה גסה ביום הכפורים פטור מאי טעמא אשר לא תעונה כתיב (ויקרא כג כט) פרט למזיק ופירש רש"י אכילה גסה שאכל לילי יום הכפורים על השבע שהיה שבע וכו': **ובתב** הכל בו (ס' ט' לד') היה שבע מאכילה גסה בגון שאכל אוכלין שאינם ראויים לאכילה ואחר כך אכל אוכלין הראויים פטור אף על פי שזה ראוי לרעב אינו ראוי למי ששבע כזה והר"ש פירש אפילו שבע מאוכלין ראויים בגון שאכל בלילי יום הכפורים סמוך לתחלת הלילה שעדיין היה שבע ומלא מסעודת הערב ולפיכך כשאוכל בלילה אכילה גסה רע לו ואינו נהנה ממנה כלל אבל מוקח לו ולפיכך פטור ע"כ ונ"ל שלא נאמר זה אלא לאוכל כל מאכלים שאינם ראויים אלא למי שהוא רעב אבל אם אכל מאכלים הראויים אף לשבע בגון מאכלים המבושמים והמתובלים שיש בהם הנאה אף לשבע באמת יתחייב אפילו אכלם על השבע כדאמרין בעלמא (מגילה ז: רוחא לבסימא שכיחא עד כאן לשונו א):

אכל עדי קנים ודלובי גפנים שצבבו קודם ראש השנה וכו'. צרייתא שם (פא): אכל עלי קנים פטור לולבי גפנים חייב אלו הן לולבי גפנים כל שנצטבו מראש השנה ועד יום הכפורים והרמב"ם (פ"ב ה"ו) גורס עלי גפנים ז' במקום עלי קנים:

הוה אכילה גסה אף במאכל חשוב:

ח כס פלפלי או זנגבילא יבישתא פטור דלא חזו לאכילה. כס פלפלי או זנגבילא יבישתא פטור וכו'. שס אוקימתא גס זה שס ומלת יבישתא קאי גס לפלפלי שאס הם רטובים חייב שהרי הם ראויים לאכילה וכן כתב הרב המגיד בפרק ז' מהלכות שבימת עשור (שס) וצמינן תקס"ו (רפט. ד"ה וכתב) נמצא הא דלמרינן כס זנגבילא פטור אי הוי פטור אבל אסור או אי הוי פטור ומותר:

ה והא דבעינן שיעורא דוקא דחייב. פירוש כרת צמוד וטמאת בשוגג: אבל איסורא איכא בכ"פ שהא. גריס פרק בתרא דיומא (עג:) ואיפליגו רבי יוחנן וריש לקיש צחי שיעור והלכה כרבי יוחנן דאמר חזי שיעור אסור מן התורה. וא"ת אס כן למה לו לרבינו לכתוב השיעורים וי"ל דנפקא מינה למאכלי את החולה ציום הכפורים היאך יאכלנו וכמו שכתב צמינן תרי"ח (שכנ:):

ו(ב) אב"ל מדבר שאינו ראוי לאכילה כתב אבי העזרי דאפי"ל איסורא ליכא: ל

הא דאי משום דמשמע ליה מדר' יוחנן דכיון דלא חזי לאיטרופי לאו איסורא קא אכיל ואף ר' יוחנן מודה צה דמותר הא ודאי איכא למידיחי למימר דלימא לא מהני האי טעמא אלא לענין זה דלית ציה איסורא דאורייתא אבל איסורא דרבנן מיהא איכא וכן משמע מדתנן (פא.) אכל אכולין שאינן ראויין לאכילה ושהה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור דדוקא פטור דיעבד אבל אסור לכתחלה וי"ל דטעמא דראצי"ה משום דס"ל דכל הני פטורין דתנן בצולקין ומשקין שאינן ראויין וזיר ומוריים וכן מאי דאיתמר בכס פלפלי וזנגבילא יבישתא או אכל אכילה גסה דפטור פטור ומותר קאמר ופטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה ובשתייה גמורה חיוב טמאת ועיין לעיל צמינן תקס"ו ועוד דמקאמר בפרק האורג (שנח קו.) כל פטורי שבת פטור אבל אסור וכו' מכלל שאר פטורי פטור ומותר הן וכן כתבו להדיא צמרדכי (סי' תרכו—תרכז) וצאגודה (אות י) בפרק קמא דתעניות על שס ראצי"ה דין כס פלפלי וצאגודה בפרק יום הכפורים כתב כן גס אכל אכולין ושהה משקין שאינן ראויין ומשום הכי פסק להתיר לצלוע רוק שלו ואף אס הוא הרבה ממלוא לוגמיו דאינו ראוי לשתייה וצאמת שכן מצאמר מדברי ראצי"ה (סי' תתפא) שכתב דפטור דנקט משום דשייך באכילה גמורה חיוב טמאת אלמא דצאכול

בכשיעור קאמר דבעלמא חייב טמאת וכאן פטור ומותר וכן ודאי עיקר דלדעת ראצי"ה שהציא רבינו אין חילוק בין אכולין וצין משקין גס אין חילוק צין אכול ושוחה כשיעור או פחות מכשיעור בכל ענין אפילו איסורא ליכא ומיהו צענין הרוק משמע דלכולי עלמא שרי כדמוכח בפירוש רש"י בפרק כלל גדול (שנח דף עג. ד"ה ואצי) דרוק לאו אכילה היא אלא צליעה דכתיב (איוב ז יט) עד צלעי רוקי ועי"ש אך קשה מעובדא (פא:) דרב גידל צר מנשיא דגצי חומץ דקאמר אימור דאמרי אנא דיעבד לכתחלה מי אמרי דאלמא דחומץ חי שאינו ראוי לאכילה אינו מותר לכתחלה וגס קאמר אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי קאמרי וראצי"ה סבירא ליה דאפילו בכשיעור ויותר שרי לכתחלה: [ובראיה ודאי דראצי"ה סבירא ליה דאף על גב דכל הני פטורי פטור ומותר קאמר מכל מקום פשיטא שאינו מותר אלא מעט כל שהוא לו לצורך שאפילו סיכה שהיא דרבנן אף על פי שאינה של תענוג כמו להעביר הזוהמא אסורה אלא אס כן לצורך חולה אף על פי שאין צו סכנה או חטטין וכדאיתא צירושלמי ויתצאר צמינן תרי"ד (ס"א) צס"ד כ"ש אכילה שהיא דאורייתא דלא שריין לה אף על פי שאינו נהנה ממנה אלא אס כן לצורך כגון ללחלח גרונו ולפלוט שאז שרי אפילו בכשיעור ויותר כיון שאין עושה כן דרך אכילה ושתייה וההוא דוקא קרי ליה פורתא ודיעבד וכענין שכתב צעני קנמון אבל אס אכל או שחה כדי לצטל ממנו הרעב והצמא אס כן לדידיה הוי אכילה ושתייה גמורה וההוא קרי ליה טובא ולכתחלה אסור וכיון דצההוא עובדא דלחל דלחו כולי עלמא מצינו חלה ואישתו כדי לצטל מהם את הצמא זה ודאי אי קורא צו טובא ולכתחלה ששוחה ממנו כדרך כל השותין לצטל מהם הצמא והילכך אף על פי שאינו ראוי לשתייה ואין צו איסור דאורייתא מכל מקום אסור הוא דרבנן והוא דקאמר אימור דאמרי [אנא] דיעבד לכתחלה מי אמרי אימור דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי דאמרי אנא חי מוצו מי אמרי כנ"ל לפי שיטת ראצי"ה ז"ל מיהו רבינו שכתב צסוף צימן זה שחה משקין שאינן ראויין לשתייה כגון זיר או מוריים וחומץ חי פטור אבל אסור משמע דס"ל כהרמב"ם (פ"צ ה"ה) שמפרש כל הני [פטורין] פטור אבל אסור הן וחולק ראצי"ה שכתב דאיסורא ליכא וכן משמע מדברי הרא"ש (סי' יא) שהציא צסתמא מתניתין דלכל אכולין שאינן ראויין פטור ולא פירש גס הציא עובדא דרב גידל צסתס משמע מפשטא דפטור אבל אסור ומשמע נמי מדכתב רבינו

צקתם לחומץ חי פטור אבל אסור לאין חילוק בין מועט להרבה וכן מצואר צרמז"ס (ס) ותימה דהא צהדיא קאמר אימור דקאמרי אנה פורתא טובא מי קא אמרי וכתב הצית יוסף שלא היו גורסים אימור דאמרי אנה פורתא וכן משמע צהגות מיימוני לשם (א) שהציל לשון התלמוד ולא ההיא דאימור [דאמרי] אנה פורתא מיהו רצינו שראה הרא"ש שגורס אימור דאמרי אנה פורתא אי אפשר לומר דעתו שלא חש לדברי אציו ולכן נראה לי לומר דודאי הוה גרסי כגירסתינו אלא שהיו מהפכין הגירסא אימור דאמרי אנה חי מזוג מי קא אמרי אימור דאמרי אנה פורתא טובא מי קא אמרי אימור דאמרי אנה דיעבד לכתחלה מי קא אמרי וכן היא הגירסא בדברי הרא"ש גם צהגות מיימוני כתוב תחלה אימור דאמרי

א—י שתיה דתנן השותה מלא לוגמיו ביום הכפורים חייב. ומשערין בכל אדם לפי מה שהוא. ולא מלא לוגמיו ממש. אלא כמלא לוגמיו פירוש כל שישלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו והוא פחות מרביעית באדם בינוני יא) וכל משקין מצטרפין לכשיעור. ושיעור צירופן כדי שתיית רביעית. והראב"ד כתב דשיעור צירוף שתייה הוא כדי אכילת פרס כמו צירוף אכילה. שמה משקין שאינן ראויין לשתייה ג) כגון יג) ציר או מוריים וחומץ חי פטור ג) אבל אסור. אבל חומץ מזוג חייב:

צקתם לחומץ חי פטור אבל אסור לאין חילוק בין מועט להרבה וכן מצואר צרמז"ס (ס) ותימה דהא צהדיא קאמר אימור דקאמרי אנה פורתא טובא מי קא אמרי וכתב הצית יוסף שלא היו גורסים אימור דאמרי אנה פורתא וכן משמע צהגות מיימוני לשם (א) שהציל לשון התלמוד ולא ההיא דאימור [דאמרי] אנה פורתא מיהו רצינו שראה הרא"ש שגורס אימור דאמרי אנה פורתא אי אפשר לומר דעתו שלא חש לדברי אציו ולכן נראה לי לומר דודאי הוה גרסי כגירסתינו אלא שהיו מהפכין הגירסא אימור דאמרי אנה חי מזוג מי קא אמרי אימור דאמרי אנה פורתא טובא מי קא אמרי אימור דאמרי אנה דיעבד לכתחלה מי קא אמרי וכן היא הגירסא בדברי הרא"ש גם צהגות מיימוני כתוב תחלה אימור דאמרי

אנה חי וכו' ולפי גירסא זו היא דאמר [דאמרי] אנה פורתא וכו' אימור דאמרי אנה דיעבד וכו' אינו קאי לחומץ חי משום דפירוש פורתא היינו פחות מכשיעור לדעת הרמז"ס ורצינו וכיון שכן אפילו בחומץ מזוג נמי אינו חייב דיעבד בפחות מכשיעור אלא לחומץ מזוג קאי והכי פירושו תחלה קאמר שלא החיר אלא בחומץ חי ואחר כך קאמר דאף על פי שגם בחומץ מזוג יש היתר היינו דוקא בפורתא פירוש בפחות מכשיעור ואף זה דיעבד אבל לכתחלה לא והס הוא שותין לכתחלה יותר מכשיעור בחומץ מזוג ומכל שכן דלא אמרי אנה אלא בחומץ חי אבל לעולם אף בחומץ חי אסור לכתחלה בין מעט ובין הרבה ודיעבד אין חיוב חטאת כלל אפילו צהרבה כן נראה לי דעת הרמז"ס ורצינו: והרב רצינו ירוחם כתב וזה לשונו וכל הפטורים שכתבתי בין באכילה ובין בשתייה דוקא מעט אבל הרבה לא ואפילו מעט דוקא דיעבד אבל לכתחלה אסור עכ"ל נראה ממנו דצהרבה אפילו דיעבד חייב חטאת והיינו כמשמעות פטור דעובדא דרב גידל דאמר אימור דאמרי אנה וכו' ותימה למה יתחייב צהרבה כיון שאינן ראויין לאכילה ואנן אכילה בעינן וליכא ואפשר דטעמא דאוכלין שאינן ראויין לאכילה דפטור הוא מפני שאינו נהנה מהם ולא חעונה כתיב פרט למזיק וזה כיון שאכל הרבה ושבר רעבונו וריוה נמא הרי נהנה מהם ואכילה ושתייה ראויה לו קרינן ציה ולא אמרינן צבי הא צטלה דעתו אלא כל אדם דדידיה תלי מילתא אי מוטיב דעמיה צהכי אס לאו ודוק וזה פשוט דלרצינו ירוחם לא קרי לה הרבה אלא שאוכל ושמה כדי לצטל ממנו הרעב והנמא כדרך כל האוכלין ושותין וכמ"ש לדעת ראצי"ה אבל אין לפרש לדעתו דהרבה היינו כשיעור ומעט היינו בפחות מכשיעור כמו שכתבתי לדעת הרמז"ס ורצינו דאם כן

אחד ויראה כמלא לוגמיו: וכו"ש והוא פחות מרביעית. מצואר שם י) והכי קאמר צאדס צינוני הוי שיעורו פחות מרביעית וצספר מוגה מלאחי מפורש והוא פחות מרביעית צאדס צינוני: וכתב הר"ן ג) ד"ה והשמה וד"ה וגמיוני) ולא קאימנא שפיר צהאי פחות מרביעית כמה הוי ציר מנייה: וכו"ש וכו' משקין מצטרפין לכשיעור. משנה שם (עג): יב):

אחד ויראה כמלא לוגמיו: וכו"ש והוא פחות מרביעית. מצואר שם י) והכי קאמר צאדס צינוני הוי שיעורו פחות מרביעית וצספר מוגה מלאחי מפורש והוא פחות מרביעית צאדס צינוני: וכתב הר"ן ג) ד"ה והשמה וד"ה וגמיוני) ולא קאימנא שפיר צהאי פחות מרביעית כמה הוי ציר מנייה: וכו"ש וכו' משקין מצטרפין לכשיעור. משנה שם (עג): יב):

פרישה (1) פ"י מה שהוא. וא"ת מאי שנה מאכילה דלכולי עלמא משערין צככותנת יש לומר צשתייה קים להו לרנן צמלא לוגמיו דידיה מייצבא דעמיה צצחצריה לא מייצבא דעמיה: והוא פחות מרביעית. פירוש צאדס צינוני וכן הוא צספרים וכן הוא צגמרא וכן כתב צ"י:

חדושי הגהות [3] במושגה (פא). שמה משקין שאינן ראויין לשתייה ושהה ציר ומוריים פטור משמע דמשקין שאינן ראויין לשתייה לאו היינו ציר ומוריים אלא משקין שאינן ראויין כלל מדנקט ציר ומוריים צאפי נפשיהו וצגירסת הרא"ש (פי יא) מוכח כן צהדיא דגרים ושהה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור ושהה ציר ומוריים פטור ושהה משקין שאינן ראויים לשתייה כלל לא רלה רצינו להזכיר כי הוא צכלל אוכלין שאינו ראויין לאכילה צצרי לויל צצח אצי"ה דאחילו אימורא צירא אלא צצח צהר להר דציר ומוריים לומר דלכתחלה מיהא אצירי וצצח צהר ליה דמשום הכי נחטוניהו

פרישה (1) פ"י מה שהוא. וא"ת מאי שנה מאכילה דלכולי עלמא משערין צככותנת יש לומר צשתייה קים להו לרנן צמלא לוגמיו דידיה מייצבא דעמיה צצחצריה לא מייצבא דעמיה: והוא פחות מרביעית. פירוש צאדס צינוני וכן הוא צספרים וכן הוא צגמרא וכן כתב צ"י:

חדושי הגהות [3] במושגה (פא). שמה משקין שאינן ראויין לשתייה ושהה ציר ומוריים פטור משמע דמשקין שאינן ראויין לשתייה לאו היינו ציר ומוריים אלא משקין שאינן ראויין כלל מדנקט ציר ומוריים צאפי נפשיהו וצגירסת הרא"ש (פי יא) מוכח כן צהדיא דגרים ושהה משקין שאינן ראויין לשתייה פטור ושהה ציר ומוריים פטור ושהה משקין שאינן ראויים לשתייה כלל לא רלה רצינו להזכיר כי הוא צכלל אוכלין שאינו ראויין לאכילה צצרי לויל צצח אצי"ה דאחילו אימורא צירא אלא צצח צהר להר דציר ומוריים לומר דלכתחלה מיהא אצירי וצצח צהר ליה דמשום הכי נחטוניהו

בעזרה שית

ספר חסידים

המפואר

חברו אב וראשון לכל החסידים
הקדוש האלקי רבי יהודה החסיד זצוקללה"ה

וראה זה חדש במהדורה זו: ✎

ספר חסידים

הוגה בתכלית הדקדוק משיבושי דפוס קודמים
חולק לקטעים, וצויינו מראי מקומות

פירוש קדמון עפ"י דפו"ר הושלמו למעלה מחמישים סימנים מאות שורות, ואלפי מילים	מלוקט מ"עלוז חסידים" מהרה"ק רבי אליעזר פאפו זצ"ל על על פי סדר הסימנים
---	--

ילקוט מפרשים שיטה מקובצת מכ"ט מפרשים והגהות מכת"י שעדיין לא הודפסו	שנו"ס וכתבי יד חילופי נוסחאות ומקורותיהם והשלמות מכת"י פארמא
---	---

מקורות והארות

מקורות לדברי רבינו, ציונים לשו"ע ונו"כ, ספרי שו"ת שדנו בדברי רבינו

נכתב ונערך בס"ד ע"י

הרב שמועון גוטמן שליט"א

חבר מערכת "אוצר הפוסקים"

יומא ההילולא דרבינו - י"ג אדר ה'תשס"ז לפ"ק

"זה שנת ספר חסידים, חיבר רבנו הגדול אב לחסידים ליראי ה' ולחשבי שמו הקדוש
האלקי רבנו יהודה בן רבי שמואל החסיד זכר צדיק קדוש לברכה לחיי העולם"

לפ"ג

רנב - רנד

ומ"ש לא ישיג הציבור, הרי כו' ר"ל אם לא מתפלל אלא עם הצבור ואם ישתוק כדי הילוך ד' אמות לא ישיג הציבור להתפלל עמהם, הרי כו' ומ"ש ואסור לדבר כשרואה כו' ר"ל אסור לדבר בדבר קדושה או להתפלל כשרואה כו':

סעיף כ"א שהנוגע בו בשעת התפלה צריך ליטול ידיו, ולאשר שמעתי מאנשים רבים התולים עצמם בד' ס' מעשי רב הנ"ל ונוגעים בעת תפלתם בצוואת אף מהאוזן לכן כתבתי זאת להסיר המכשלה. [לשון חסידים]

עד שיקנה אצבעותיו. ע' אר"ח (צ"ב ס"ו), ובשערי תשובה שם ובשו"ת מהרש"ם ח"ג (ס"ו רמ"א) ולא הביאו דברי הספר חסידים אלו. [אפרקסותא דעניא]

עד שיקנה אצבעותיו^א. ואם אדם לכדו אומר התשבחות והברכות ונודמן לו רוק בפיו, ישתוק כדי הילוך ד' אמות (ויזרוק הרוק)^ב (א). לא ישיג הצבור הרי אנוס, ואין צריך כהילוך ד' אמות להמתין.

ובעת התפלה אסור להביט ברוק או בדבר מיאוס, שמעלה רוק בפיו, ואסור לדבר כשרואה דבר מאוס, או דבר ערוה או ליגע בדבר מאוס, כשמדבר או מהרהר בדבר קדושה^א. ואדם שמתפלל אם יש לפניו דבר מאוס, וצריך לשחות באותן ברכות ששוחה, (עד קרוב למאוס אם יכוף ביותר קומתו כמודים יהא כנגדו), לא יתכן לשוח עד שיצא מפיו הברכה.

רנב הרוצה שלא ירוק בבית הכנסת תדיר מפני שגנאי היא, ועוד → שגורם מיאוס לבני אדם (תניגה ה), אבל בעל כרחו הוא עושה ורוצה שלא יהיה רוק כל כך, ילעוס קודם שיבא לביהכ"ס שורש שקורין לקרי"ץ, ולא ירוק כל כך^א, ובלילה ילעוס קודם שינה, (וקודם שילך לבהכ"ס). אבל ביום התענית לא ילעוס בהשכמה מפני שהמתיקות יהיה בפיו. וכן בערב יוה"כ ובערב ט' באב לא יאכל שורש מתוק וכיוצא בו, שישאר הטעם בפיו, וכשבולע הרוק בולע המתיקות^א L. **רנד האומר בלחש ברכת התורה וברכות, גזול^א את המצות^א,**

רנד האומר בלחש כו' את המצות ר"ל כי לא יוכל לענות אחריו מה שהיו עונין אם שומעים ברכתו.

שינויי נוסחאות וכת"י

ב. בדפוס בולגוויא מסתיים הסימן: "כנגד הרוק" ד'. רנב א. בכ"י ותיקן נח: הרוצה שלא לרוק בבית הכנסת תדיר, מפני שגנאי הוא לו, ועוד שגורם מיאוס לאדם. ילעוס קודם שיכנס בבית הכנסת שורש מתוק שקורין ריגוליצאן, ולא ירוק כל כך. ואם מכל מקום צריך לרוק, ירוק במקום שאינו מדבר כשבחו של מקום. ובליל התענית לא יאכל דבר מתוק שהטעם נשאר בפיו. רנד א. בדפוס ורשא: "גזול את המקום".

מקורות והערות

סק"ח שכתב בשם האגודה שמותר לבלוע הרוק ביוה"כ. [מהרי"ם]. ע"ע לקמן תשס"ט [שם הוסיף דלא יאכל אכילה גסה בעיוה"כ וכו'] וכן לא יאכל שומשמן וכו' לפי שהיא מעלה גרה כבהמה וכו'. [מהרי"ם]. בא"ר סו"ס תקס"ז והביא דברי רבינו וכתב משמע דאם לא אכל שורש מתוק מותר לבלוע הרוק אפילו ביום כפור וכ"כ מגן אברהם, ע"כ. רנד א [מפכת סופרים י"ח ה"ד. וחזית פ"ח י"א הגביהו קולכם ועמש"כ במטה משה סימן מ' בשם האר"ז ובא"א או"ח סו" תפ"ז. וענין שו"ע או"ח סו" קל"ט סעיף ו' אם צריך לחזור ולברך ברכות התורה אם בירך בלחש כשעלה לתורה, ומ"ש רבינו גזול את המצות אפשר לבאר לפמש"כ האבודדהם שאמן הוא קיום המצות, דמקיים דברי המברך והברכה דומה לשטר שלא נתקיים בכי"ד ולאחר עניית אמן הוא

[ב] בשער הכוונות כתב הזהירני מורי שלא להכניס וכו' ואם עשה כן צריך נטילת ידים, וכ"כ בשו"ת יפה ללב ח"א סו' צ"ב ופ"כ החיד"א מחזיק ברכה סו' ד', וע' כף החיים (סופר) סו' ד' אות צ"ז שכתב מספר רוח חיים שכתב שמדברי ספר חסידים ושל"ה דף ר"ג ע"ב נראה שהמקנה חוטמו א"צ נטילת ידים אלא די בקינות עיי"ש. ויש לסמוך ע"ז היכא דלא אפשר. [ג] ע"כ תקצ"ג [שם הוסיף הזירים או יציאה או ע"ז ותכשיטיה וכאן הוסיף ערוה, ושם כתב רק על לימוד התורה וכאן הוסיף כל דבר שבקדושה. וכן הכא כתב לא יגע כשמהרהר בדבר קדושה ושם כתב דלא יביט כשמהרהר. [מהרי"ם] ד [בהגהות מהד' לזון אפשטיין תשל"ב כתב צ"ל ויזרוק הרוק אבל בצבור אם ישתוק כדי הילוך ד"א ויזרוק הרוק לא ישיג וכו'. רנד א [הו"ד רבינו במג"א סו' צ' סקכ"ז. [ב] עיין מג"א תקס"ז

מצאתי זאת
ע שם מצוין
דצוואת האף
ההכריח דלא
ד גם הגרוא
רין להרחיק
וכן בס"ד
נגונים ישמ
יכו. ג. בדפוס
זו מחוטמו וכו'
בשעה שלומד
אם ע"י בנ
כתב אם קינח
ניעה סו' צ"ב
החוטם וכו'
א ול"ח וא"ר

Shapira, Elijah ben Benjamin Wolf

ספר

אלִיָּה רַבָּה

חיברו וגם יסדו הגאון הגדול המפורסם
 מוהר"ר אלִיָּה שפירא זצ"ל
 שהיה ריש מתיבתא ודרשן דק"ק פראג
 בן הגאון כמוהר"ר זואלף
 שהיה אב"ד דמדינת פיהם

בן הגאון הגדול המפורסם בדורו מוהר"ר שמעון
 שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פראג

(נוסח השער בדפוס ראשון)

נסדר ונדפס מחדש בהגהה מדויקת
 באותיות מאירות עינים בהידור רב

בעיה"ק ירושלים תובב"א

בשנת תשנ"ט לפ"ק

סעיף ג

ה בתענית ציבור וכו'. כן כתב השולחן ערוך ומקורו בתרומת הדשן סימן קנ"ח וראיתו מדין דטועם בריש סימן זה. ולעניות דעתי שאני במים שאין בו טעם דמותר לכולי עלמא אף בתענית ציבור, גם קשה על שולחן ערוך הא פסק אפילו בטועם דמותר אף בתענית ציבור, ואפשר דמיירי ביותר מרביעית ודחוק, גם כיון שאין בו טעם לא עדיף יותר מרביעית משאר תבשיל דרביעית וכן במהרי"ל כתב שהיה נוהג לרחוץ לעולם אך כפף צווארו שלא יזוב המים לגרון חוץ מיום כיפור דאסור עיין שם, וכן נראה לי להקל למי שרגיל בכך ועיין סימן ד':

76 ו [לבוש] ואפילו בתענית ציבור וכו'. בשיירי כנסת הגדולה חולק על רמ"א ולבוש שפסקו כראבי"ה שהביא בית יוסף דראבי"ה לטעמיה דסבירא ליה דבעיית הגמרא השרוי בתענית מהו שיטעום מיירי בכל תענית ציבור חוץ מיום כיפור ותשעה באב, אבל למאן דסבירא ליה דבעיית הש"ס הוא דוקא בתענית יחיד אבל בתענית ציבור אסור אם כן הוא הדין לעיסת הקנמון, עד כאן, וכן במגן אברהם השיג על רמ"א, ואני אומר שלא דקדקו במרדכי ואגודה דסבירא ליה בפרק היה קורא דש"ס מיירי בתענית יחיד דוקא ואפילו הכי פסקו בפרק קמא דתעניות כראבי"ה, וכן בהגהות מיימוני פרק א' מהלכות תענית פסק לתרווייהו, אלא על כרחך צריך לומר דסבירא ליה דלא קיבלו בתענית ציבור אלא הנאה דיש חשש דאתא לידי אכילה כדמשמע בלבוש. אך תמיה לי על ראבי"ה הנזכר לעיל שהביא ראיה מדאמר רבא כס פלפלי ביום כיפור פטור עיין שם, אם כן מאי פריך ביומא דף פ"א ובברכות דף ל"ח על רבא מדכתיב את פריו זה פלפלין ומדאמרין דמברכין עלייהו כורא פרי האדמה הא שאני התם שאוכלו ממש אבל רבא מיירי שלועסו ואינו אוכלו גם מאי משני הא ביבשתא הא ברטיבתא, הא אף ברטיבתא מותר ללעוס כמו בקנמון, מכל מקום אף שדחיתי ראייתו ומכל מקום אין ראיה מש"ס לאיסור דנראה לי דרבא מיירי שאוכלו ממש והא דמתיר היינו משום שפלפלין אין ראוי לאכילה וכן משמע מפירוש רש"י ולזה קרוי לה כס דהוי אכילה שלא כדרכו ומכל מקום בתשעה באב יש לאסור כמו ביום הכיפור כדלעיל סעיף א'. כתב בספר חסידים סימן רנ"ב לא יאכל בהשכמה, וכן בערב יום כיפור ובערב תשעה באב שורש מתוק שיסאר הטעם בפיו כשבולע הרוק בולע המתיקות, עד כאן. משמע דאם לא אכל שורש מתוק מותר לבלוע הרוק אפילו ביום כיפור וכן כתב מגן אברהם: L

סימן תקסח

א [לבוש] ואכל כזית והוא הדין יותר ואפילו במזיד (ב"ח):

סעיף א

ב שכח ואכל כזית וכו'. נראה לי דוקא בפעם אחת, אבל אם שהה בנתיים והמתין יותר מאכילת פרס אין מצטרף (מגן אברהם), וכן מצאתי בריב"ש סימן רפ"ז, ואפילו אם עשה

כן במזיד וכמה פעמים ביום לא איבד תעניתו דמכל מקום מתענה הוא אלא שעשה איסור שאכל חצי שיעור במזיד. כתב מגן אברהם בשתיה שיעורו מלא לוגמיו כמו ביום כיפור עיין סימן תרי"ב, עד כאן. ולעניות דעתי כיון דבאכילה קיימא לן בכזית אף דיום כיפור בכותבת הוא הדין בשתיה דינו כדלעיל סימן רע"ב סעיף י"ג. ואם קיבל להתענות שני ימים רצופים ושכח ואכל בלילה אמצעית מתענה שני ימים אחרים בית יוסף סימן תקס"ב:

ג [לבוש] והמדקדקין וכו' יום אחר וכו'. רמ"א לא הזכיר המדקדקים רק יש מחמירין וכן זקני הגאון זכרוננו לברכה נהג להורות כן לכל שואליו, וכל זה ביום זה אבל בתענית ציבור עיין סימן תקמ"ט:

ד [לבוש] ויש אומרים וכו'. כתב מגן אברהם ולא דק שבתרומת הדשן לא כתב כן אלא לדעת האור זרוע דסבירא ליה שאפילו יום זה מותר ללוות ואינו אסור רק יום קבוע כגון שמת בו אביו אבל לדין דאפילו יום זה אסור ללוות אם כן גם זה בכלל זה, עד כאן, וכן משמע במלבושי יום טוב שיתבאר בסמוך, מיהו במטה משה סימן תשע"ג פסק נמי כיש אומרים אלו, גם נראה לי דסבירא ליה כיון דבית יוסף הביא לתרומת הדשן הנזכר לעיל אף שפסק קודם דיום זה אסור ללוות משמע דסבירא ליה דמכל מקום בשני וחמישי אפשר דלא דמי ליום זה, ועוד מן הראוי היה לפסוק דגם ביום זה מותר כיון דראב"ד ורשב"א ותרומת הדשן פסקו הכי וכן פסק רבינו ירוחם דף קס"ג בשם תוס' ואף דבית יוסף החמיר ביום זה מכל מקום בשני וחמישי אין להחמיר, גם יש לי תימא על תרומת הדשן סימן רע"ה שמפלפל על אור זרוע איך סותר לירושלמי ולא ראה בתשובת רשב"א סימן רמ"ו דמתרץ לירושלמי בטוב טעם עיין שם שקיצרתי ועוד אפשר דמודה בית יוסף כיון שמתענה מקצת היום דמותר אף ביום זה וכן משמע בטורי זהב:

ה לבוש אלא דומין וכו'. לא מן השם הוא זה אלא שסובר דכל כי האי גוונא יכול ללוות שאין זה יום קבוע ממש, ומאי דמסיק ואף על פי כן צריך להתענות מקצת היום יכולין לומר דבכל לוח ופורע סבירא ליה הכי וכן משמע בתרומת הדשן (מלבושי יום טוב), ועיין ס"ק הקודם ושאר זה:

ו [לבוש] ובנדרים הלך וכו'. תימא וכי לזה נתכוין כשאמר להתענות וטעם דמתענין לשעות לענין שאין צריך התרה איתמר, וכלומר דסגי ליה בשעות שהתענה כיון שלוח ופורע, ואין זה תלוי בלשון בני אדם כלל אלא כלומר שקיים נדרו, וכן משמע ברא"ש פרק קמא דתענית ובכל לוח ופורע אסר והשולחן ערוך השמיט זה (מלבושי יום טוב), וכן פירש הט"ז סוף סימן תקנ"ב, וכן כתב בקיצור פסקי הרא"ש גם כן לוח אארבע תעניות ופורע לאחר שהתענה קצת היום וכן כתב רבינו ירוחם דף קס"ג ואף דמשאר פוסקים ומתרומת הדשן ומטה משה שם נראה דביום סתם

קטעמי רב אמי ורב
ס; רי"ף מענית
; רמב"ם מעניות א,
יד:

קפוח [נכנסת שם ד"ה
] וזהו ר"ש [שם פ"ב
] בשם רבינו חננאל
ד"ה והשו"י רי"ף
והנ"ס ה"ל:
ר"ש פסק קמא
נית [סימן טו] בשם
ר יהודה ברלונאי:
גהת מיימוני פסק
שם א"ח ל' והרמב"ם
[סימן רע]:

זרע"ל [נכנסת שם
ד"ה רנ]:

רומת הדשן [סימן
קנח]:

וח א. הרי"ף פסק
קמא דתענית ד,
שם הירושלמי [נדרים
אלה; רמב"ם מעניות
והנ"ס ד, טו; ר"ש
נית פ"א סימן טו]:
הגהות סמ"ק סימן
זו אות מה:
. תרומת הדשן סימן
קנו:

י"ב [עמוד רנב]:
ז ציוסלמי:

יזונים דרמ"א

ה' תוספות [נכנסת
יה, א ד"ה לו]
ות מיימוני פרק א'
ניח אות ל; מרדכי שם
א' [ו תרומת הדשן
סימן קנ"ח]:

ברו עצמו:
רדכי דתענית [רמז
תרס בשם רמב"ם סימן
ו והגהות מיימוני
פרק א' [שם]:

צמרת זקנים

ז א [רביעית. הלוג
רש"י נכנסת א, ה
רעמ"א ואגור סימן
תתעו]:
יום כיפורים דאסור.
דכי דתענית דף רע"ז
משיבט
ה כיפורים יש
גיר רק לכתחלה,
זר תענית אפילו
תחלה מותר, ע"ש:

ב רביעית. הלוג, היינו צ"ל ומחלה [צ"י ד"ה השו"י]: ג בכל
תענית צבור. דכשלמא דתענית שקבלו מעמנו ל"ל שלא קבל עליו
[אלף] ה' הנחת אכילה, [ז] מה שאין כן בתענית צבור: ד מעט
מעט. כן כתב הרב צ"י [ד"ה וכמה הרשב"א] בשם הגהות מיימוניות

[תעניות א אות ל' ורוקס [שם] וז"ל,
טעמיה זו בחיך ולרוקקו מיד שלא
מעבור מן החיך, ולא יטעוס רביעית
[ז] בחיך בפעם אחת אלא מעט מעט
ולרוקקו. ומלמתי כתוב בספר ישן
בשם רי"ף גיאוח שזכר היום כולו
מנטרף לרביעית ויותר מכלן אסור,
עכ"ל. [ז] ועיין סימן תרי"ב [פסקי
ג; ה' ויש אומרים שאפילו
זכור. ויותר לטעוס כמה פעמים
כל פעם רביעית [רשב"א שו"ת ח"א
סימן רס"ז]: ז א' בשר. ל"ע,
דזה לקוח מדברי תרומת הדשן
[סימן קנח] דסבי"ל ליה [שם] דככל
תענית צבור אסור לטעוס, אבל
הרב צ"י שפסק לעיל [פסקי א] דוקא
ציום הכיפורים ותשעה באב אסור
טעמיה, אס כן למה כתב הכא לא
כשר כו'. וזריך לומר דמייירי ביתר
מרביעית: ז ואפילו יש במים.
כיון שמתכוין לרחוץ פיו ולא מתכוין
לטעוס לא מהני אפילו ציומר
מרביעית. ועוד דדוקא משאר
משקין מהני, אבל ממים לא מהני
אפילו ציומר מרביעית (תרומת
הדשן שם). ולטעם זה אסור לרחוץ
פיו בשאר משקין ציומר מרביעית.

ג [י"ה] מי [י"ה] שדרכו לרחוץ פיו בשחרית בתענית
ציבור ז לא בשר [ז] למעבד הכי אבל בתענית
יחיד שרי כיון שפולט ז [ז] ואפילו יש במים שרוחץ
יותר מרביעית: הגה ה' [ז] ומומר לטעוס עני [ז] קנמון
ושאר צשמים ועץ מתוק ללחלח גרונו פלגוט [ז] מלמד [ז] ציום
כיפורים דאסור: L

סימן תקסח

דיני נדרי תענית. וכו' י"ב סעיפים:

א [א] נדר להתענות יום זה א [א] ושכה
ואבל משלים תעניתו והוא הדין אם היה
תענית חלום או שהיה תענית צבור ז או שהיה
יום ידוע לו להתענות כיום שמת בו אביו או רבו
ז אבל אם נדר להתענות יום אחד או שני ימים

ערך להם למהריק"ש

תקסז סוף סעיף ז [א' בשר למעבד הבין]. יכול לטעוס קנמון ועץ הממוק, וציום הכיפורים אסור:
תקסח סוף א תעניתו וכו'. ואם ירצה לזהו ופוער כיון שאלל, חוץ ממענית חלום:

שערי תשובה

תקסז (ה) קנמון. עיין באר היטב. ולענין שחית טוטיין כבר כתבתי לעיל
סימן [תקנ"ד] [תקנ"ט] [סי"ד] לענין תשעה באב, ועיין בברכי יוסף
כאן בשם מורד וקיננו הרב [מהרי"א אוליא בהגהותיו ללבוש סי"ד] שפשט ההיתר
בכל תענית לבר בתשעה באב מפני האבל:

תקסח (א) ושכה. עיין באר היטב. וכתב ברכי יוסף [ואה א] בשם נחפה
בספ"ק [ארי"ה סימן ו] דמי שהיה שרוי בתענית ושכה ולקח איה מאכל
וביך עליו וזכר מהתענית, יאכל פחות מכזית מפני הברכה, והתענית עולה
לו. ובארמח קודש [ח"א ארי"ה סימן יג] גמגם בזה, ואין דבריו נראין, וכן מה"ר
שחתי גרמזיאן [משפטי עזק סימן מה] כתב שיש לעשות כן, ע"ש [וצ"ע בארבעה
צומות שנראה דאסורים, יש לו לומר מיד שנוכר ברוך שם כבוד מלכותו].
ועיין שם [בברכי יוסף] בשם פרי הארץ חלק ב' [ארי"ה סימן ו] שאם היה אוכל
ואמרו לו שעלה עמוד השחר יפלוט. ועיין מה שכתוב כאן באשל אברהם
[אוצר מפרשים סי"א א] בזה. ועיין מחזיק ברכה [ואה א] בשם [אשל אברהם] [ודע
אמת] [ח"א ארי"ה סימן ג] אם קיבל במחשבתו שלמהרתו יום חמישי ערב ראש
חדש, ואחר כך נודע לו שאינו כן דראש חדש היא שבת, אינו צריך התרה,
ועל צד היותר טוב יתירו לו. ועוד כתב [מחזיק ברכה אות ב] בשם זרע אמת שם סימן
פת] אם אמר אהא בתענית יום חמישי אם אפשר מדבר פלוגי ושכה ולא קיבלו
בשעת מנחה חייב להתענות, ע"ש. ועיין שם [מחזיק ברכה אות וז] בשם הרדב"ז
חלק (ב') [א] סימן רע"ז מי שנדר להתענות שנה אחת בה"ב ורוצה להתיר
אין מתירין לו עד שיכנס יום שני הראשון. וכתב בשו"ת בית יהודה חלק ב'

ונראה ל"י דדצבר שאין טוב לטמיה מותר כגון צחומק, [ז] עיין סימן
תרי"ב סעיף ט' בהג"ה: [ז] ויותר ד"עוס כו'. כיון דהנאה לא
קביל עליה [מרדכי תענית רמז תרכו]. משמע דלף שאר אולכין מותר
ללעוס ולפלוט, ומשמע לפי מה שכתב רמ"א בסעיף א' דככל תענית
ציבור אסור טעמיה אס כן הכי נמי
אסור ללעוס, ואס כן מימה היאך
כתב רמ"א מלמד ציום הכיפורים
דאסור, הוה ליה למימר בכל תענית
ציבור אסור. לכן נראה ל"י לאסור
בכל תענית צבור. וגם צדק הציט
כתב להחמיר, וכתב ה"ל דלמריין
[נכנסת לו, צ] כס פלפלי פטור היינו
מפני שסורפין גררון ומויקין לו,
מה שאין כן בקנמון ושאר צשמים,
עכ"ל. כתב האגודה פרק (י') [ז]
דיומא [סימן יח] מותר לבלוע [הרוב]
[הרוק] ציום הכיפורים, וצ"ח
סימן תרי"ב [עמוד ח"ו מד"ה ומ"ש]
משמע קמא דלדין דקיימא לן
[רמב"ם שביחט עשור ג, ה] דאפילו
אולכין שאין ראויים לאכילה אסור
לאכול לכתחלה גם [הרוב] [הרוק] ז
אסור לבלוע. ולי נראה דמותר ברוק
כיון שאין כוונתו כלל לאכילה, וכן
הוא בספר חסידים [סימן רנג], [ז] עיין
מה שכתבתי סימן ז' סעיף י"ג
[סי"ק טז]: L

תקסח א [א] ושכה ואב"ל.
אפילו הויד ואכל הרבה
לא יאכל יותר [צ"ח עמוד רפב ד"ה
ומ"ש בלפני רד"ה ובתרומת]:

באר היטב

(ב) רביעית. היינו צ"ל ומחלה, צ"י [מ"א ס"ק ג]: (ג) מעט. וכל היום
כולו מנטרף לרביעית ויותר מכלן אסור, עיין סימן תרי"ב, מ"א [ס"ק ד]:
(ד) רביעית. ומומר לטעוס כמה פעמים כל פעם רביעית, רשב"א סימן
רס"ז, מ"א [ס"ק ה]: (ה) שדרכו. מהרי"ל [הלכות תענית עמוד רסב] היה
והג לרחוץ לעולם אך סופך לזוארו שלא יזוה המיס לגרון, חוץ מיום הכיפורים
דאסור: (ו) צ"מעבד. ודווקא ציומר מרביעית, מ"א [ס"ק ו] ע"ש:
(ז) ואפילו. ודווקא מים וכן חומק, אבל שאר משקין אסור ציומר מרביעית,
מ"א [ס"ק ז] ע"ש. עיין [דע"ש] [הלכות קטנות] [מ"ב] סימן ל"ו להמיר
ליקח תרופה מרה בתענית: (ח) קנמון. ומ"א [ס"ק ח] אסור בכל תענית
ציבור בכל צשמים ואלה פלפלין, ע"ש. כתב האגודה פסק ח' דיומא מותר
לבלוע הרוק ציום הכיפורים, וצ"ח צסימן תרי"ב אופסר, ולי נראה דמותר ברוק
כיון שאין כוונתו כלל לאכילה [מ"א], וכן כתוב בספר חסידים [סימן] רב"ג,
[מ"א] [שם]. השיירי נכנס הגדולה [הגנ"ז אות ג] אסור שהיית הטועין בין
ציום טוב בין בתענית, אבל בתשועה דרכי נועם [וארי"ה] סימן ט' כתב להמיר
צשמים, אלא דכתשעה באב ראוי לנטוע מלשמותו, ובשאר תענית ראוי לזהר
מלשמותו בחוץ בשוקים וצחומות, ע"ש. ועיין סימן תקי"ד סי"ק א' ובסימן
תקי"א ס"ק ל"ט מה שכתבתי שם. אס נפל דיו בספר יכול ללחוך אותו בלשונו
בתענית, ספר חסידים [סימן תתעו]:
תקסח (א) ושכה. ואפילו הויד ואכל הרבה לא יאכל יותר, צ"ח, מ"א
[סי"ק ח]:

הקדמות פרי עפרתאן
הוצא מפי' אמת זכרון גאלת
מכון ירושלים

אשר אברהם

תקפה (ש"ע פ"ג א) נדר להתענות יום זה ושבת וא"ל. כאן צריך לעיין הי"ק שבמג"א ולפתוק מלקמן:

הכמת ש"מא

תקפה (ש"ע פ"ג א) נדר להתענות יום זה ושבת וא"ל. כאן צריך לעיין הי"ק שבמג"א ולפתוק מלקמן:
הכמת ש"מא
תקפה (ש"ע פ"ג א) נדר להתענות יום זה ושבת וא"ל. כאן צריך לעיין הי"ק שבמג"א ולפתוק מלקמן:
הכמת ש"מא
תקפה (ש"ע פ"ג א) נדר להתענות יום זה ושבת וא"ל. כאן צריך לעיין הי"ק שבמג"א ולפתוק מלקמן:

ב רביעיית. עיין מ"א. נב"י בשם רבינו יהודה בר נתן [הוצא לגור סימן מה] רביעיית בילה, והעיקר כש"י [שם ד"ה רביעיית] רביעיית הלוג בילה ומתלה: ג ב"ב. עיין מ"א. ח"ק שלל ארבעה זמנים, כל שגורו הציבור ומיהו י"ל תלה דעמם צמחו לך: ד מנעט. עיין מ"א. היה זה אומרים אלו פליגי בחרמי, למאן דלמר בפעם אחת רביעיית אסור רק מעט מעט, שמע מינה יותר מרביעיית אסור ח"ק מעט מעט וכל היום מנטרף, עיין סימן תר"צ [סעף י] דשיעור רביעיית בכל מקום שלא ישהה צמחים כלל, ומיהו יש אומרים [שם] שיעור שמה כדי אכילה [פרטי] [פרס] אין כלל הוכחה. ועיין סימן ר"י [משבצות זהב אות א] מה שכתבתי בצרכה אחרונה בקא"ע, יע"ש. מה שאין כן למאן דלמר רביעיית פעם אחת, י"ל כל היום שרי בכל פעם רביעיית ואין מנטרפין, וכמו שכתב [מ"א] צ"ח: ה ויש אומרים. עיין מ"א. פירשמי צ"ח ד' דמלח זה צ"ח: ו ד"א כשר. עיין מ"א. תרומת הדשן [קני"ה]. ולא כשר הם אסור לכה, משמע ח"ק צ"ח

אינו צריך ברכה, ועיין סימן ר"י [סעף ב], ואין סבירא לן דטועם ופולט הנאה מקרי, וברכה אין צריך ליש אומרים שם אף בולע פחות מרביעיית כיון דאינו רק טועם, עיין מ"א שם אות ו'. וביותר מרביעיית אסור אף לפולט הנאה כזו חשיבא כאכילה, ועיין ב"ח [ד"ה השרון], או דאי אפשר שלא יבלע קצת בגרונו, והיינו למאן דמתיר [בסעף ב] רביעיית בפעם אחת. והמודר הנאה מתבטל אסור לטעום אף לידע [אם צריך] מלח או תבלין, עיין רש"י שם [ד"ה מהו שיטעום] ועיין מ"א בסימן ר"י [שם] וכאן [ס"ק] א', והבן. ומים כהאי גוונא צ"ע, וחומץ י"ל דאין חשיב הנאה ושרי במודר כהאי גוונא, עיין מ"א אות ז'. והאומר אהא בתענית למחר שלא אוכל ואשתה אפילו הכי אסור בכל שהוא לבלוע, עיין יו"ד [סימן] ר"ח [סעף א], והבן *.

הכיפורים ותשעה באב כיון שאין מכוין להנחת טעמים כלל וגם מזה צעלמה הוא, עיין אות ז', והקושא חוקה לכאורה על המחבר. ומה שכתבו [ש"ע ומ"א] ציור מרביעיית, לא הצינו איה מילוק יש בין תענית ציבור מן תשעה באב ויום הכיפורים לתענית יחיד להמחבר, ומג"ל זה. ועיין לבוש [סעף ג] שמה יצאו מים בגרונו, גם כן קשה מאי שנא תענית ציבור מתענית יחיד, אם לא תענית ציבור הכתוב יש לומר חמיר טפי דברי קבלה. ועיין סעף ב' יש אומרים שלא המירו רביעיית בפעם אחת אלא מעט מעט * : ז ואפ"ל. עיין מ"א. תרומת הדשן [סימן] קני"ה שם, ונפקא מינה בין שני הטעמים כו'. ולפי זה טעמים מתבטל ציור מרביעיית אסור, בטעמים כזה הנאה חשיב כאכילה, עיין ט"ו ומ"א [ס"ק] א'. ולרש"י [הג"ל ס"ק א] טעמים מלח או תבלין, אפילו הכי רב מניס לרחוק שאין מחכוין כלל לטעומה: ח ומו"ד. עיין מ"א. הוא הדין ששעה בלב קשיא, אלא לה"ל שיהיה ח"ק כל תענית ציבור היה לאסור. והנה הטעם דבר ללול שיעורו רביעיית, י"ל יומר אי אפשר שלא יבלע מעט, ובגו"ש אפשר שלא יבלע הלכך אין שיעור משאר אכולין, עיין לבוש [סעף א]. ולמאן דלמר בכל מקום אסור רביעיית דהנאה כזו חשיב, הוא הדין שצולקין ללעוס כן, עיין אות ז' ה'. ומיהו אין טובאין לאסור כל לעיסה תענית ציבור, ועדיין יש נפקא מינה תענית יחיד * , ול"ע:

הכיפורים ותשעה באב כיון שאין מכוין להנחת טעמים כלל וגם מזה צעלמה הוא, עיין אות ז', והקושא חוקה לכאורה על המחבר. ומה שכתבו [ש"ע ומ"א] ציור מרביעיית, לא הצינו איה מילוק יש בין תענית ציבור מן תשעה באב ויום הכיפורים לתענית יחיד להמחבר, ומג"ל זה. ועיין לבוש [סעף ג] שמה יצאו מים בגרונו, גם כן קשה מאי שנא תענית ציבור מתענית יחיד, אם לא תענית ציבור הכתוב יש לומר חמיר טפי דברי קבלה. ועיין סעף ב' יש אומרים שלא המירו רביעיית בפעם אחת אלא מעט מעט * : ז ואפ"ל. עיין מ"א. תרומת הדשן [סימן] קני"ה שם, ונפקא מינה בין שני הטעמים כו'. ולפי זה טעמים מתבטל ציור מרביעיית אסור, בטעמים כזה הנאה חשיב כאכילה, עיין ט"ו ומ"א [ס"ק] א'. ולרש"י [הג"ל ס"ק א] טעמים מלח או תבלין, אפילו הכי רב מניס לרחוק שאין מחכוין כלל לטעומה: ח ומו"ד. עיין מ"א. הוא הדין ששעה בלב קשיא, אלא לה"ל שיהיה ח"ק כל תענית ציבור היה לאסור. והנה הטעם דבר ללול שיעורו רביעיית, י"ל יומר אי אפשר שלא יבלע מעט, ובגו"ש אפשר שלא יבלע הלכך אין שיעור משאר אכולין, עיין לבוש [סעף א]. ולמאן דלמר בכל מקום אסור רביעיית דהנאה כזו חשיב, הוא הדין שצולקין ללעוס כן, עיין אות ז' ה'. ומיהו אין טובאין לאסור כל לעיסה תענית ציבור, ועדיין יש נפקא מינה תענית יחיד * , ול"ע:

תקפה א ושבת. עיין מ"א. ראוי להיות ה"לון על ושבת ראשון, והיינו יום זה ויארצתי וקדומה דלון יכול ללון ולפרוע, דמשלים ואסור לאכול יותר צו ציום, ועלה קאמר לחו דווקא שוגג אף מיד משלים ודאי יוכל יותר, ולא מינה זנת רשעים מועבד [משל כה, כו] ויחלל יותר, שלא יהא חוטא נשכר, אלא יום סתם רבותא אף שם שוגג איבד תעניתו ולריך לזוט יום אחר ויחלל היום, ואף מויד יחלל היום יותר ולא קנסינן ליה אף שקבלו צמחה עליו, עיין מ"א אות ו'. והנה העור [ריש הסימן] כתב ציום סתם או יום זה (לשיטתיה) וחלל איבד תעניתו ויחלל וישלים ציום אחר, וציום ידוע יארצתי וקדומה שכתב ויחלל משלים ציום, ועל זה כתב ה"ח דמשום הכי השמיט ברישא שכתב, דאף מויד יחלל צו ציום ולא קנסינן ליה אף קיבל צמחה, ואף יום זה (לשיטתיה), ונסיפא יום ידוע שכתב אפשר מויד יחלל צו ציום דזנת רשעים מועבד, ואפשר דלורחא דמילתא נקט ברישא, ונרישא י"ל דווקא מנטער הוא דלוח ופורע, הא בלא מנטער לא, ודווקא שכתב, והמ"א פירש כן על דעת עצמו ולמד כן על פי דרכו של הב"ח לתרוי מלח שכתב, והבן זה ו"ע * :

תקפה א ושבת. עיין מ"א. ראוי להיות ה"לון על ושבת ראשון, והיינו יום זה ויארצתי וקדומה דלון יכול ללון ולפרוע, דמשלים ואסור לאכול יותר צו ציום, ועלה קאמר לחו דווקא שוגג אף מיד משלים ודאי יוכל יותר, ולא מינה זנת רשעים מועבד [משל כה, כו] ויחלל יותר, שלא יהא חוטא נשכר, אלא יום סתם רבותא אף שם שוגג איבד תעניתו ולריך לזוט יום אחר ויחלל היום, ואף מויד יחלל היום יותר ולא קנסינן ליה אף שקבלו צמחה עליו, עיין מ"א אות ו'. והנה העור [ריש הסימן] כתב ציום סתם או יום זה (לשיטתיה) וחלל איבד תעניתו ויחלל וישלים ציום אחר, וציום ידוע יארצתי וקדומה שכתב ויחלל משלים ציום, ועל זה כתב ה"ח דמשום הכי השמיט ברישא שכתב, דאף מויד יחלל צו ציום ולא קנסינן ליה אף קיבל צמחה, ואף יום זה (לשיטתיה), ונסיפא יום ידוע שכתב אפשר מויד יחלל צו ציום דזנת רשעים מועבד, ואפשר דלורחא דמילתא נקט ברישא, ונרישא י"ל דווקא מנטער הוא דלוח ופורע, הא בלא מנטער לא, ודווקא שכתב, והמ"א פירש כן על דעת עצמו ולמד כן על פי דרכו של הב"ח לתרוי מלח שכתב, והבן זה ו"ע * :

ביאור הגר"א

תקפו [א] [סעף א] [ב"ב] כ"י. דאם לא כן הוה ליה שתייה. וכן לענין ברכה, כמו שכתבו [ברכות לה, א] אסור לטעום בלא ברכה: [ב] וציום הכיפורים כו'. דאי אפשר לומר קבל עליה [כמו שאמרו שם ה, א], ולאו בקבלתו תליא: [ג] [הגה] ויש כו'. בתענית הכתובים, תוספות [שם ד"ה א], וסבירא הראשונה סבירא לה כיון דברצו תליא [ראש השנה יח, ב] אם כן תליא בקבלה: [ד] [סעף ב] יש אומרים כו'. מהו דממשהו שם [בכמה יח, א], דלברכה, וברכה ודאי כל היום אינו משערף [סימן קפד סעף ה], משמע כסבירא האחרונה. ובכתב הרשב"א [שו"ת ח"א סימן רסו] שלכך לא התירו יותר מרביעיית, מתוך שלוגמיו מלאים יבלע מעט: [ה] [סעף ב] פי שדרכו כו'. עיין מ"א [סימן רין], וכמו שכתוב בסוף פרק ו' דברכות [סוף מה, ב] לצמא לאפקי כו'. ועיין תוספות [שם מה, א] ד"ה התקניה [ראש שם [סימן מג], [ו] [הגה] ויותר כו'. כנזכר לעיל [סעף א] דהנאה לא קיבל עליה: [ז] מ"ב כו'. כנזכר לעיל סעף א', והוא הדין לכל תענית ציבור [לדעת הגה"ה שם, ואף שאמרו [שם לו, ב] כס זנגבילא ביום הכיפורים פטור, הוא דפטור אבל אסור משמע, ואם חמצי לומר דפטור ויותר פרק קוגם [פי"ח] הלכה א' מילתא דרב אמר מתענין לשעות דרב אמר לוח תעניתו ופורע, אמר ליה שמואל וכי נדר הוא זה, נדר להתענות ושבת ואכל כזית איבד תעניתו, רבי בא בשם רבנן דתמן והוא שאמר יום סתם, אבל אמר יום זה מהתנה ומשלים, ופירש הרא"ש [תענית פ"א סימן טו] לפי שביום סתם לוח ופורע, מה שאין כן ביום זה, והואן [והואן] שאמר שם אחר מילתיה דרב כו'. והוה שכתוב כאן והוא הדין אם היה תענית חלום שאינו לוח ופורע, כמו שכתוב בגמרא פרק א' דשבת י"א, וכל שכן לתענית ציבור שאינו אלא ביום. והוה שכתוב [תענית שם] לוח אדם תעניתו, דייק תעניתו, ועיין ב"י [עמוד רפג ד"ה ומ"ש ריבון], וכן יום ידוע לו, כמו שפירש הרא"ש [בנדרים] [בתענית] [שם] והגהות אשרי כשבת [פ"א סימן כה] דיום זה הוא בכהאי גוונא, וכן כתב הטור [עמוד רפג], ואין לך יום זה [כמהאי גוונא]. והרא"ש בשבת [שם] פירש נדר להתענות יום זה, ועיין סעף ב':

הגהות רע"א

תקפו [א] [הגה סעף א] ויש מהמורין בכ"ל תענית ציבור. עיין בט"ו יו"ד ריש סימן ל"ט [ס"ק ב] דמשמע דללחון גלשון מומר:

הגהות והערות

- [ב] נוסף ממנהורח לנוו מר"י, וכן הוא נב"ש ללקמן:
[ג] עיין ב"י [עמוד רפג ד"ה ומ"ש] דמלשו המוספות [וכן הוא בנהגו מיימוניות ובמרדכי] משמע דרק תעניתו הכתובי [אסור], אלא בשאר תעניתו יצור משמע דשרי:
[ד] נוסף ממנהורח אמ"מ ת"פ:
[ה] תוקן ממנהורח לנוו מר"י:
[ו] תוקן ע"פ שו"ת שני הלוי מ"ד סימן נד:
[ז] תוקן ממנהורח אמ"מ ת"פ:
[ח] כ"מור תענית לנוו הכתובים, וכמו שכתוב בס"מ, ועיין מה שכתבנו בענין זה:

מחצית השקל

[כ"ק ח] ויותר כו'. משמע דאף אופ"ין מותר כו'. דהא המרדכי ליקף התירא מדקאמרינן [ברכות יח, א] מותר לטעום דאכילה קיבל עליה ולא הנאה, והאי לעיסה רק הנאה מקרי ולא אכילה, אם כן הוא הדין בשאר אוכלים דומיא דטעומת תבשיל. ועיין תשובת חות יאיר סימן ק"ס דלא ברירא ליה לענין ברכה אם אכילה שוה לשתייה, ואפשר דבפולט מודה, ע"ש: הא דאמרינן בס פ"ב פטור. דמינה מיייתי [המרדכי] ראה להחיר לעיסה, ואף דלא אמר אלא פטור מכל מקום ר"ל מותר, והא דקתני פטור כיון דבאכילה איכא חיוב נקט בלעיסה לשון פטור, עיין בב"י [ד"ה וכתב אבין]: וכן הוא בספר הסידים עיין מה שכתבתי סימן צ' סעף י"ג. ועיין שם במ"א בשם ספר הסידים שלא ילעוס ערב תשעה באב וערב יום הכיפורים שורש שקורין לאקרו"י, שישאר המתיקות בפיו וכשיבלע ודוק ויבלע המתיקות, משמע דסתם רוק שרי לבלוע. ועל כל פנים יזהר בלאקרו"י בערב יום הכיפורים וערב תשעה באב:

תקפה (א) ושבת וא"ל. אפ"ל הו"ד. ושבת נקט אורחא דמלתא, דלא ברשיעי עסקינן. ואב"ל הרבה כו'. הבי"ח הוצרך לכתוב כן על דברי

תקפו [א] [הגה סעף א] ויש מהמורין בכ"ל תענית ציבור. עיין בט"ו יו"ד ריש סימן ל"ט [ס"ק ב] דמשמע דללחון גלשון מומר:
[ג] [הגה] ויש כו'. בתענית הכתובים, תוספות [שם ד"ה א], וסבירא הראשונה סבירא לה כיון דברצו תליא [ראש השנה יח, ב] אם כן תליא בקבלה: [ד] [סעף ב] יש אומרים כו'. מהו דממשהו שם [בכמה יח, א], דלברכה, וברכה ודאי כל היום אינו משערף [סימן קפד סעף ה], משמע כסבירא האחרונה. ובכתב הרשב"א [שו"ת ח"א סימן רסו] שלכך לא התירו יותר מרביעיית, מתוך שלוגמיו מלאים יבלע מעט: [ה] [סעף ב] פי שדרכו כו'. עיין מ"א [סימן רין], וכמו שכתוב בסוף פרק ו' דברכות [סוף מה, ב] לצמא לאפקי כו'. ועיין תוספות [שם מה, א] ד"ה התקניה [ראש שם [סימן מג], [ו] [הגה] ויותר כו'. כנזכר לעיל [סעף א] דהנאה לא קיבל עליה: [ז] מ"ב כו'. כנזכר לעיל סעף א', והוא הדין לכל תענית ציבור [לדעת הגה"ה שם, ואף שאמרו [שם לו, ב] כס זנגבילא ביום הכיפורים פטור, הוא דפטור אבל אסור משמע, ואם חמצי לומר דפטור ויותר פרק קוגם [פי"ח] הלכה א' מילתא דרב אמר מתענין לשעות דרב אמר לוח תעניתו ופורע, אמר ליה שמואל וכי נדר הוא זה, נדר להתענות ושבת ואכל כזית איבד תעניתו, רבי בא בשם רבנן דתמן והוא שאמר יום סתם, אבל אמר יום זה מהתנה ומשלים, ופירש הרא"ש [תענית פ"א סימן טו] לפי שביום סתם לוח ופורע, מה שאין כן ביום זה, והואן [והואן] שאמר שם אחר מילתיה דרב כו'. והוה שכתוב כאן והוא הדין אם היה תענית חלום שאינו לוח ופורע, כמו שכתוב בגמרא פרק א' דשבת י"א, וכל שכן לתענית ציבור שאינו אלא ביום. והוה שכתוב [תענית שם] לוח אדם תעניתו, דייק תעניתו, ועיין ב"י [עמוד רפג ד"ה ומ"ש ריבון], וכן יום ידוע לו, כמו שפירש הרא"ש [בנדרים] [בתענית] [שם] והגהות אשרי כשבת [פ"א סימן כה] דיום זה הוא בכהאי גוונא, וכן כתב הטור [עמוד רפג], ואין לך יום זה [כמהאי גוונא]. והרא"ש בשבת [שם] פירש נדר להתענות יום זה, ועיין סעף ב':

15

גא' מת ועשה
עושה הנוגע בו
המנוור כשנכנסו
לדון כלי מקבל
הטומאה, הרי
זך לא טמאוי
בדמנן במסקת
או על משקים
כלים, גזירה
חזקה כדאמרין
ואוכלים דנקט
שפתי און אוכל
מאן מקדש בלזב
יש כדמנן לעיל,
הכל מוציאים

משקים בהגעחם
המשקין כפי זה
התנוור מטמאה
זך באור התנוור
לחז צמיד פתיל
ז' וכן אם היה
לאורו ובפיו
לאור כלי חרס
יד פתיל ותציל

יש ז' ואלוקין
אפס מנה ברישא
אפריס אשכנו
כל באוליס ע"כ

יש ז' דברנות
אז אה"ט שכן
מאה"ט הוזה
אלא מן, שכן
ממאה שטימה
בדמנן דמנן
מזינין במשקין
קמט כהא מנע
קמט מנן זך
גא' היה מטמא
זך ראשון, הא
גא' א"כ שיהיו
גא' א"כ דרך
גא' הטומאה
גא' דלאו כבדי

מיד כלי חרס אפילו כלי גללים וכלי*) אדמה, חוץ מן האדס, הלך, טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנוור שהוא טמא, נטמאו. לדון האדס מוציאים פתיל מיד כלי חרס: בידים מסואבות. ידים שהן שניות לטומאה ופוסלות את התרומה: הכנים ידו לתוך פיו. לטוול את הצרור שזפיו, או כל מיד: ר' מאיר מטמא. הדנילה, לפי שהידין מסואבות נטמאו את הרוק להיות תמלה מפני שהוא משקה, והרוק טימא את הדנילה, דראשון עושה שני בחולין: ור' יהודה מטמא. סנה, כל זמן שלא יא' הרוק מן הפה לא חשיב משקה: ורבי יוסי מטמא. כשהיפך הדנילה מלד זה לזד זה בתוך פיו, שנעקר הרוק, ומטמא בלא היפך, שכל זמן שלא נעקר לא נחשב

דברי רש"י דפוסלות את התרומה: ר' מאיר מטמא. יוסי אומר אם הפך בו, כמז הר"ב והלכה כר"י וכו' פירוש המשניות להרמב"ם שלא יטמא. ובתוס' דכלים (פ"ו) אמרו הכל מצילים מיד כלי חרס אפילו כלי גללים כלי אבנים כלי אדמה חוץ מהאדס. כיצד טהור שהיו אוכלים ומשקים לתוך פיו והכניס ראשו לאויר התנוור נטמא ודע שאמרנו (ברישא) כפי הראשון אוכלין ומשקין אין עניינו אוכלין או משקין לפי שאוכלין (ומשקין) לא יטמאו הכלים כמו שבארנו בפתיחה זה הסדר. אמנם תנא רישא משום סיפא לפי שאמרנו [בסיפא] בפרק השני אוכלין ומשקין ירצה בו אוכלין או משקין לפי שכלי טמא יטמא האוכלין ויטמא המשקין כמו שקדם ביאורו וכבר בארנו בפתיחה זה הסדר ג"כ שידים טמאות יטמאו המשקין ואלו המשקין יטמאו האוכלין של תרומה שלא יטמאו מהידיים ויטמאו משקים הנגרים לבד ז'

יש האוכלין והמשקין מהתנוור. דבפיו אינן כנולעו. וכדאמרן. מיהו האדס עצמו לא נטמא מהמשקין. ללא גזירה ככללים משום משקין זו חובה שמטמאין אדס. משום דאדס טהור נשמר בעצמו מלהטמא בזו חובה. וה"ל מלחא דלא שיחא שיטמא בזה ולא גזירי בזה רבנן (בבבא ז"א). ורק אם היו דבועים. ואח"כ בעל אוחן נטמא [במעשה דין] וכל שזמה משקין טמאין רביעית דטמא מד"ם [בשנת י"ד א']. פ' אף דנילה של תרומה שלא הוכשרה מיירי, ולפיכך לא נטמאה פתחם פ' דנטמא הדנילה אפי' אם היא חולין. דאע"ג דקמס ידים שניות הן ואין שני עושה שלישי בחולין. עכ"פ כיון דשני פוסל תרומה, מטמא משקין להיות חמלה. וא"כ כשנגע בידו ברוק נעשה הרוק ראשון. והכשיר דבדו כחמת להדנילה ונעמוס עירובין ז"ט א'. פ' אפי' כשהדנילה תרומה. דס"ל דכל זמן שלא נחלש הרוק, לא חשיב עדיין משקה להכשיר או לקב"ט. פ' שלעם הדנילה ככר בפיו. קודם שהשיע ידו לתוך פיו.

משנה אחרונה ר"מ מטמא הרוק ור' יהודה מטמא ר"י אומר אם הפך וכו' וממילא שמעתינן למאן דמטמא הרוק דהר הרוק ומטמא אוכלין שבפיו. וגרסיה עיקר כפי הרמב"ם דאם נגע הטמא ברוק שבפיו כבויה כולי עלמא לא פליגי דהרוק טמא וכו' פליגי שנגע ברוק שלא כבויה והיינו דקמני לטוול ברוקע און מטמאין אלא כבויה וזוק זה שבפי האדס קודם שהפכו או שחללו כמחומר חשיב וכו' כבחוורו פט"ו מהט"א. והיינו דלא מי קמס הכנים ידיו מסואבות לתוך פיו שזה הרי נחטון ליגע ברוק וזרין למימי שחלל דכלה והרגיש בפיו שיש בה צרור שלא נחטון לרוק: דב"ה. ע"י נחוט"ט דרש"י מפרשה בשל תרומה וכו' הרמב"ם כבחוורו דכלה של תרומה. וזרין טעם כיון דאף בחולין איחא דראשון עושה שני בחולין למה דקדקו לפרשה בתרומה. אפסך דס"ל ככרוב"ד בשגות פ"ח מהה"ט הטומאה שהיא מד"ם אין עושה משקה תמלה לחולין אלא בתרומה. וכמנונו מופ"ח דפרה מ"ז ופ"ב דט"י מ"ב: ר"י אומר אם הפך. כן היא עיקר הגירסא דר' יוסי מלרין הפוך וכו' הר"ש דכך הוא למסקנא דעירובין וטע"פ שרמב"ם צפירושו בעירובין לא כ"כ כבחוורו חזר בו דהכי הלכתא דקן מוכח ספ"ג ומשום הרוק. ונראה שזה שאמר ברישא אוכלין ומשקין דקמס מנימין דס"פ אד"ה

זריכין לומר ליישב דברי הר"ב. דה"ק דהואיל ואינו מוציאים מלקבל טומאה כ"ש שאינו מוציאים להוציא הטומאה ולטמא אחרים. שהרי אמר פתיל שמציל מלקבל טומאה ואפי"ה אינו מוציאים להוציא טומאה. וא"כ עיקר חסר מן הספר ולישנא קטויעה הוא. עוד יש לי לתפוש עליו שמ"ש הלך כו' ש"מ דמנפשיה הוציא זה. ולתחא שכן הרמב"ם הוציא המוספמא דמסימ' כיצד טהור שהיו אוכלים בו. וכן הר"ש הוציאה ג"כ כך בפרקין לעיל בגמטה ג']: היה אוכל דבי"ה בידים מסואבות. פירש הר"ב ידים שהם שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. וכן לשון רש"י בפרק בתרא דעירובין דף ז"ט. דתמס מיימי לה למתנימין להכא. והוא מפרש דנילה נמי דתרומה היא. אצל הר"ב דמסקי שהיא של חולין שהרי כתב דראשון עושה שני בחולין וכן פירשו התוספות שם. לא הוה ליה להעתיק אית ספרים דגרסי רבי מאיר מטמא. תוס' שם: רבי הרמב"ם. וכך פסק כבחוורו פרק ט"ו מהלכות טומאת פירוש המשניות להרמב"ם

המשקין ותולדותיהם ושהכיה והרוק מחולדות המים והנה אבאר כל זה במקומו במס' מכשירין (פ"א מ"א) ושם יתבאר שהמשקים טמאין יכשירו ויטמאו יחד ושהכשר מתגאוו שיהיה ברצון בעל פירות. אמנם אם נטבלו האוכלין בבלתי כוונה הנה אינן מוכשרין לטומאה ולפי אלו השרשין בולין אמר כי אם היה אוכל תאנים של תרומה בהכרח כמו שהשרשנו ונשה ידו להסיר אבן או הדומה לזה מפיו הנה כבר נטמא הרוק אשר בפיו הגובר אצל הלעיסה בידיים מסואבות ונטמאת הדנילה של תרומה בזה הרוק זאת סברת ר' מאיר. ורבי יהודה אומר אחר שאין כוונתו שיע ברק אלא ביציאת האבן לבד הנה לא יטמא הדנילה לפי שהוא כמו הכשר שלא לרצונו. ורבי יוסי אומר שאם היפך אצבעו

נקט אוכלין. רק לרבותא קטויעה. דאע"ג שהיו המשקין מעורבין בחולין בתוך פיו. וגם מטמאה אכילה מרובה משהיה [במנילה ז"ב א'] ולהכי סד"א דבעלו המשקין ברוב האוכלין שנמוך פיו. ולא מקרי מו משקין קמ"ל. אי' דר"ל אם לעם האוכלין ממשש הרוק ש"ע"ג כחלוש או לאו קמני.

ר"מ מטמא הרוק ור' יהודה מטמא ר"י אומר אם הפך וכו' וממילא שמעתינן למאן דמטמא הרוק דהר הרוק ומטמא אוכלין שבפיו. וגרסיה עיקר כפי הרמב"ם דאם נגע הטמא ברוק שבפיו כבויה כולי עלמא לא פליגי דהרוק טמא וכו' פליגי שנגע ברוק שלא כבויה והיינו דקמני לטוול ברוקע און מטמאין אלא כבויה וזוק זה שבפי האדס קודם שהפכו או שחללו כמחומר חשיב וכו' כבחוורו פט"ו מהט"א. והיינו דלא מי קמס הכנים ידיו מסואבות לתוך פיו שזה הרי נחטון ליגע ברוק וזרין למימי שחלל דכלה והרגיש בפיו שיש בה צרור שלא נחטון לרוק: דב"ה. ע"י נחוט"ט דרש"י מפרשה בשל תרומה וכו' הרמב"ם כבחוורו דכלה של תרומה. וזרין טעם כיון דאף בחולין איחא דראשון עושה שני בחולין למה דקדקו לפרשה בתרומה. אפסך דס"ל ככרוב"ד בשגות פ"ח מהה"ט הטומאה שהיא מד"ם אין עושה משקה תמלה לחולין אלא בתרומה. וכמנונו מופ"ח דפרה מ"ז ופ"ב דט"י מ"ב: ר"י אומר אם הפך. כן היא עיקר הגירסא דר' יוסי מלרין הפוך וכו' הר"ש דכך הוא למסקנא דעירובין וטע"פ שרמב"ם צפירושו בעירובין לא כ"כ כבחוורו חזר בו דהכי הלכתא דקן מוכח ספ"ג ומשום הרוק. ונראה שזה שאמר ברישא אוכלין ומשקין דקמס מנימין דס"פ אד"ה

ציונים
היה אוכל. עירובין
לא ירושל' שם: אם
שינויי נוסחאות
בטמא ככל הדי' נטמא.
ר' יהודה מטמא בו
בעירובין שם ג' ור' יוסי
מטהר ר' יהודה אומר
היפך בה טמא לא
היפך בה טהור.

ראשון לציון
יא במשנה היה אוכל
דב"ה. ע"י קמ"מ:

תוספות אנשי שם
היי"ט סד"ה היה אוכל
כו' דא הו"ל להעתיק
כו'. ול"י דטוונת הר"ב
נמ"ש שהידיים פוסלות את
התרומה ככלי לתם טעם
לדק מטמא לרוק שבפיו
דכל הפוסל את התרומה
מטמא את המשקין להיות
חמלה וע"י כדמ"ס פט"ו
מה' ט"ו"ה ה"י שמעתיק
למשמטו וכי היה אוכל
תרומה נידים מטמאות
כנון דנילה שלא הוכשרו
ופוסק כ"י דענין לפס
ונראה מה שמדקדק לפרש
שדנילה הוא של תרומה
משום דפוסק שם נעמ"ו
ה"י ט' כל כדמנן נמורה
ומדברי קבלה מהלכות
טומאה אינו אלא לענין
תרומה וקדשים אצל
מירומה חולין און כן איסור כלל
אלא מותר לאכול חולין
עומאין א"כ מפני מה
נאמר בו ראשון בחולין
מטמא והשני פוסל לא
שהיה אסור לאכול אלא
למנוח מותר לתרומה וכן
מותר לטמא חולין
ממקוים ע"ש ולפ"ו הכא
במשמטו אחר שכתב
הדנילה לתוך פיו ואכלו לה
ג"מ מירי אם נעמאה
הדנילה בלא היא של חולין
דא מותר לאכול אצל
גמס היא של תרומה
קמ"ל כ"י דפי"ח
דתרומה דאם נטמא
התרומה בפיו דמפליט
ע"ש ולפיכך הוכח לפרש
הדנילה היא של תרומה
(פשי"ח)

אליהו רבה
היה אוכל דב"ה וכו'.
ה"ג ר"מ מטמא רבי יוסי
מטמא רבי יהודה אומר
אם הפך טמא כו' ור' יוסי
לא בני הפוך דקמני
סיפא כבחוורו ר' יוסי
אומר אם לנחמו טמא
ואע"ג דלא הפך לה.

בית שארץ
ר' יוסי אומר אם הפך.
ע"י מר"ט. ומיין מהרש"א
עירובין דף ז"ט מ"ש בזה.
חידושי הגר"א
היה אוכל בו. כפי
הר"ש תוס' (עירובין
ז"ט א' ל"ה היה בחולין
דלוקין דירשא כדי נטמא).

ציונים
הפך. מ"י פט"ו מהט"א
ה"ו: אם צבמאו. סס.
יא האשה. כ"ח י"ג.
חוק' שנת קמד. ד"ה לא.
חולין פ"ו: ד"ה כל. מ"י
סס פ"י ה"ה:

שינויי נוסחאות
יא התנור טמא
נכרימות שס תנור תנור
טמא.

חידושי מהרי"ח
י (ת"י) ד"ה ר"ב
י יוסי כו' ואני תמיה
כו' עכ"ל. אפשר לומר

דאף אם גרסי רבי יהודה
פסקו כמחזו משום שהוא
מכרע דל"י יוסי ר"מ או
הכל טמא או הכל טהור
ר"י יהודה מחלק והלכה
כדברי המכריע והא דלא
פסקו כמחזו אפשר לומר
דרבנן דהתם ג"כ מודים
דאם הפך חשוב משקה
רק שאין דרך הוצאה בכך
רו"י סבך דרך הוצאה
בכך ובהו פסקו כחכמים
וק"ל.

תוספות אנשי שם
ח"י"ט ד"ה ר' יוסי כו'
ואני תמיה כו'. ע"ן
מהרש"א לערוינין שס
למישך דברי הר"מ.

אליהו רבה
יא שמשקה טמא
מטמא לרצון ושלא
לרצון גרמין.

תפארת יעקב
יכ"ן אות פ"י י"ח ח"ב
אשה שאני כו'. וז"ל
שיך לזה טעם שהמקשה
מטמא לרצון ושלא לרצון.
ועי' בהגהת הגר"א ז"ל
שנשן שזה שייך לרצון
לרצון. יא פשוט אחרונה
ד"ה שמשקה וכו'.
דבכה"א בטהורה לא
מטמא ובטמאה טמא.
לא הנמי כיון דחלב אשה
מטמא גם שכן לרצון
דסתמא חשיב משקה אמאי
נטיהיה לא מטמא.

חידושי הגר"א
יא האשה שנבטף בו.
משמע אפילו כ"ש
(ועמקו' חולין פ"ו כ' ב'
ד"ה כל כו' וז"ל)
דלמדין כו' אלתא
טמאה טיפיה (כו')
ומ"ש נכרות הכניס
(מלרע זכיס סוף פרק'
א') ונגמרה כרימות י"ג
(א') שטמאה כריעית
שס לעמא ארס בשמייהו
(ע"ן תמו' ערוינין כ"ט
א' נד"ה היה והא
דקאמר כ"ד לעמא כו'
וכ"כ בפסחים י"ד א'
גמס ריב"א) וכמש"ס
דשערין כריעית וכמו
זכור כו' דמס דמטמא
אזרס ללא תמו' שס שדחין

אולכים שאם הפך וכו' ואני תמיה ממה שהוכחתי צפ'
במרה לערוינין מנשה ה. דגרסינן רבי יהודה אומר אם
הפך כו'. וז"ל לא לפסקו כמותו שאם הפך כו'. דהא
ק"ל הלכה כר' יוסי לגבי ר' יהודה. וכל שכן לגבי ר'
מאיר צפ"ד לערוינין דף מו.
ועיין מ"ש צפ"ג מנשה ז. גמס
תשובת מהרי"ק: אם צבמאו.
מתוך שהפונדיון צפוי מלוי
הרוק ואין נמא לשמות. ורוק
הנא מהפונדיון חשוב משקה.
הר"ש: יא האשה שנבטף

פירוש המשניות להרמב"ם
כפוי כבר נטמא הרוק ונטמאת הדבילה ואם לא עשה רק
להוציא האבן לבד הדבילה טהורה וכן אם היה פונדיון.
והוא חצי דרהם והיה ידו להוציאו והיה כפוי אולכין
ומשקין של תרומה אם היה כפוי זה הפונדיון להסיר הצמא
הנה כבר נטמא האוכל בזה הרוק לפי שבכוונה החרבה
הרוק לפי שסבתו היות הדרהם כפי האדם למעט הצמא

מאכלת
ונראה לענ"ד דמילתא דמסתברא קאמר ז"ל. יא האשה
שנבטף חלב וכו'. ונגמרה לכרימות פ' אמרו לו דף י"ג הוינן
בה גמא' אכשכר פ"ו דלע"ג דחלב משקה הוא כיון דהיינו אוכל של
חינוק אמרי' משקה הנה לאוכל כחולב דמי כלאמרי' צפ' חזיונ
חולב ארס צ"ע למוך הקדרה דקדרה עושים בה אוכל ומשקה הנה
לאוכל אוכל הוא וכאלוכל דאפימת הוא אכל לא למוך הקדרה
דקערה פעמים שמימין זה משקים הלכך אינו חולב למוה דהוי
נולד. ומשני א"ר יוחנן בעפיה המלוכלכת ע"פ הדד פ"י שדךך הוא
ללכלך פי הדד בעפיה ראשונה נדעה כדי שמהא נוחה לילכל. ופי'

י כ"ן תפארת ישראל

ועי"ן מחשב הרוק כנעקך ונעשה משקה. פ"ה כך מורגל להיות דמי
שנמא לוקח טענע או שאר חזיונות מחכות למוך פ"ו. ועי"ן מהרבה
הרוק שנפיו ולא יתיבש חכו נמא. מיהו אסור לעשות כן משום סכנה
[פי"ד ק"ו פ"ה]. פ"ה הרוק שמהרבה צפוי ע"י הפונדיון. חשיב
כנעקך. והו"ל כשאר משקין לק"ט. ועימא המשקין לאולכין שאז צפוי.
וכדלדו הך דמי דרוק לא שייכי הכא כלל. דבמילתא רבך בעוממא
כלים אייריין. רק קמ"ל דככה"ג אקח המגע טמא מת הפונדיון למוך
פ"ו לנמא. אם הכניס ראשו לאויר התנור. דינו ככרישא. אי"ג נ"ל
דלויי דנקט כפיפא נתף חלב מדדיה. דלפי' שלא לרצון מטמא
להתנור. נקט נמי הא. דה"ה אף שלא נתכון לחלוש הרוק שעל הדבילה
והפונדיון. אפי"ה טמא הרוק חלוש. וגם ככה דלכור קמ"ל. אף שלא
הכיוון לנגוע בהמשקין שצפוי בידי המטומאות רק בהצורו שדבילה.
אפי"ה נעמא המשקין. פ"ז צ"ל דלמשה ר' קאי דמיירי באלס עמא.
הו"י מיירי בנאשה שנגעה בנכ הטומאה שהיא ראשון. והחלב שנגע בה
כשילא מהדר. ועשה חמלה מ"ס. דלל הטמאין משקה שילא מתין

משנה
דע"י דלס מולל חשיב משקה וה"ה נפסו: אם צבמאו טמא.
דחשוב כעקור משבא על הפונדיון ומיהו עקרו כבויה צעין ולמאז ה"ו
כבויה: יא האשה שנבטף חלב מדדי. נאשה טמאה איירי
ומשקה היואל ממנה כמשקה הנוגע בה כדמתין רפ"ב דע"י:
שהמשקה מטמא לרצון ושלא לרצון. צפ"ו דמכשירין עני
חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון. החס שנחלב שלח כבויה ונפל על
האולכין ברצון וקמ"ל דחשיב משקה אע"פ שילא שלח כבויה. והכא
קמ"ל דלפי' נפל ג"כ לתנור שלח כבויה מטמאין אח התנור. ומ"מ
שנפל מלוי מטמא. ונראה דהא לא מיתרלה אלא ע"פ טעת הרמב"ם
רפס"ו מהט"א שהמים המחוברין לקרקע אין מהטמאין ואין מטמאין
אלא ברצון וכן המשקה היואל מן האדם שלח כבויה כגון הרוק שלח
הפכו או שלח מלוי הרי הוא כמחובר לקרקע ואינו נעמא ולא מטמא
אלא ברצון. והשמה טובא קמ"ל הכא אע"ג שנטף החלב שלח ברצון וגם
נפל לתנור שלח ברצון וצפ"ה טמא התנור. ועממא דיש חילוק בין
משקה היואל מן הטהור וזה צפ"ה טמא התנור. ועממא דיש חילוק בין
היואל מן הטמא אפי' חשיב כמחובר מטמא והיינו דלאמרי' פ"ק דשבת

משקה. והלכה כרבי יוסי: יא האשה שנבטף חלב
מדדיה. והיא טמאה, וחלב הנוטף מדדיה הוי כמשקה
שנגע בה, ונעשה חמלה: שהמשקה מטמא לרצון
ושלא לרצון. וע"ג דחלב הנוטף מדדיה שלח לרצון
היה, דלא ניחא לה, אפילו הני
טהור. ה"ה פנדיין לתוף פ"ו, נטמא התנור, דלענין הכשר
רבי יוסי אומר, אם לצמאו פ"ה, זרעים דוקא צעין דניחא ליה,

טמא **טמא** **טמא**
התנור **טמא** **טמא**
התנור **טמא** **טמא**
הר"ש: יא האשה שנבטף

ולרבות הרוק בפה והלכה כרבי יוסי: יא כבר בארנו
בפתיחת זה הסדר אמרו במסכת טבול יום (פ"ב מ"א) ושאר
כל הטמאים המשקים היוצאים מהן כמשקין אשר הוא
נוגע בהן וביארנו שמשקין טמאין יטמאו כלים וכן נבאר
בראש מכשירין שמשקין טמאין מטמאין לרצון ושלא
לרצון ר"ל שלא יצטרך שיגע בדבר אשר טמאאו בכונה ורצון

שלימה
הר"ש ז"ל סוף מסכת מכשירין דהא דמשמע דמטמא חלב אפי'
בפחות מרביעית היינו דוקא לתרומה וקדשים אכל לחולין בעי
רביעית וכן כלל מקום דלשכתן דמטמו כלל שהוא נעמד לתרומה
וקדשים והנהו מקומות דבעי רביעית נעמד לחולין ע"ל ז"ל.
ונפל לרצון התנור טמא. כלומר אולכין שנחכו טמאים
דחלב הוי אולכין ראשון ואולכין ראשון מטמאין אולכין שני ע"י הכשר י"מ
פ"י הרגמ"ה ז"ל שס ככרימות. ובגליון כתוב שס תנור טמא י"מ
דמ"ל פת שבתור ול"ג דלאויר דמשמע שלח נגע וזו אין התנור
טמא גם הפת אינו טמא ע"כ. (*והרמב"ם דהלכות טומאת אולכין
ז"ל דברים אלו לכאורה א"ל מוטב כ"א אלא בחשנה הקודמת

י כ"ן תפארת ישראל

הוא כמשקה שנגע בהן [כענין] פ"ב מ"א ורמב"ם פ"י ה"ד מה"ט
וכ"ש כשהאשה נדה שזו החלב היואל ממנה הוא ראשון דלורייתא
[כמה נ"ה ב"ן]. פ"ה התנור נעשה שני. וקמ"ל דלע"ג דהחלב שדבירה
משב ממוכר. והרי לא ניח"ל שיהא נעקך משם וכל שצ"עק שלח לרצון
לא חשיב משקה [וכמשקין פ"ד מ"ב]. י"ח חלב אשה שאני דלפי' נעקך
שלא לרצון חשיב משקה [וכמשקין פ"ו מ"ב]. וז"ה דהוי נמי למקט
דנפול חלב הוא על ככר או פירות שלח הוכשרו. ולא הוי ניח"ל
שיול החלב על הפירות. אפי"ה כיון דהאשה טמאה. והחלב שנטף
ממנה דינו כמשקין שנגעה בהן ונעמא. הרי כל משקין טמאין
מכשירין ומטמאין כאחא אף כשנפלו על הפירות שלח לרצון [וכמשקין
פ"א מ"א] רק נקט תנור לרבותא. דלע"ג דטומאת משקין לכלי הוא
מד"ס כ"ק דשבת י"ד ב"ן אפי"ה מטמא ליה החלב אף שנעקך שלא
לרצון [והר"ב כ' דלע"ג דנעקך החלב שלח לרצון אפי"ה נעמא התנור. דרך
לענין הכשר נריך לרצון ולא לענין טומאה. ומתוה הרי כיון דהחלב עמא.
אף לענין הכשר א"י ניחא ליה].

אחרונה
ד' י"ו כלי טמא חושב משקין וכתבו החוק' שס דהכי חזימא בתוספתא
דמכשירין בזה דתנן במשנה פ"ד דמכשירין מ"ה עריבה שירד הדלף
למטה ונטלה לשופכה ב"ש אומרים פ"י מ"ח. ובה"א חזימא כפי יוחן ומני
עלה בתוספתא ד"ה טהורה אכל בטמאה מודים שהס כפי יוחן דברי
ר"מ ר' יוסי אומר אחת טהורה ואחת טמאה וכו' ע"ש ודלף זה שירד
לעריבה שלח ברצון כמחובר חשבו ואפי' נעלה לשופכה ללא רצון הוי
לנ"ה כיון דלשופכה צעי לכו ועדיין כמחוברים הם ולכן חזימא כפי' לנ"ה
ועלה א"ר מאיר דבטמאה מודים שהס כפי' א"ל אלתא דכלי טמא חושב
משקה מחובר כמו חלוש לטומאה. ומתני' דהכא נמי כרי"מ דסתס
משנה ר"מ וקמ"ל דהמשקה היואל מנשה טמאה אע"פ שילא שלח
ברצון ונפל ג"כ לתנור שלח ברצון דככה"ג טהורה לא מטמא ובטמאה
טמא וכן משמע במשנה ספ"ד דטבול יוס דמשקה טמא לעולם מטמא
ושס הארכנו בה. ואי קשיא לך אי טהור לא חשיב היואל שלח כבויה
אמאי אמרי' ברוך מ"ס מכשירין דס מגפתו טמא הא שלח ברצון הוא.
החס להכשר כשנפל על הפירות ברצון דהך רצון הו"ל כחלש ברצון:
לרצון ושלא לרצון. מ"ס הר"ב כאן דוקא בהכשר זרעים צעין
דניחא ליה. אינו מדוקדק דבמשקה טמא אף בהכשר לא צעין ניחא ל'
דמשקין טמאין מכשירין לרצון ושלא לרצון כדאמר בריש מ"ס מכשירין:

זה וכן הר"ש. האשה כו'. קאי אלמלא (מ"י) שהיתה טמאה מנע טמא מת והתנור טהור או שהיתה טהורה והתנור עמא לכן פסח האשה כו' טמא
לומר דקאי אלמלא שהייתה וכן כפיפא הימה גורפתו כו'. שהמשקין כו'. ר"ל לאפוקי דוק דרישא דדוקא היך או לנמא.

ר עובדי
ככל לא לעמא: היתו
התנור הטמא*) הלווא
ממנה דם. ודס המנ
אצבעה לתוף פיה. כו'
אצבעס צפיהס: נטב
גרסינן. כלומר נעמא
ממנת הרוק והדס

(* צ"ל הטמא (מניד חשנה).
(** בדי' ובד"ס טמא

טומאת אולכים. ומ"ש היו
ג"כ

כמו ההכשר ולזה אם היתו
מהטומאות ונטף חלב מדד
כונה בלא ספק הנה התנור י'
עוד הפך הדבר והוא שיהיה
בעת ההוצאה אפר התנור ו
דמה הנה כבר נטמא הדם ו
התנור הטמא ובעת שיצא

פספס"ו היה פונדיון לתוף פיו
אם הניחו לנמא ה"ו הרוק כע
פיו שנטמא ממנה ידיו ע"ג
שהאשה טהורה והמטור הוא ה
ז"ל דרישא מיירי בנאשה טמא
אפכה גרסיס נעממא ור"ל מ
נעממא צלויי התנור כמו שי
מקאובות וטמא רוקא ונעשה
כמו שהקדמנו וזו היא כונתו ז
של ארס כנגיעת משקים טמאין

פ"ה א"ר אפכר דמיירי גם בנא
מק"ט ממנה. צ ומחוך כן הו'
המטור. כדי שחראה לגרוף האפ
ידה המקוץ. והרי אפי' הימה ה'
הן. כיון שילא הדס על היד. א
ונקרה משקה וכפ"ו דמכשירין מ"ו
מסתם ידים. צב כדי להקרי עני
נעשה הרוק שנאצבעה חחלה ו
מהדס והרוק הטמאין. ממשכיב
מהגרף שלח לרצון היה. וקמ"ל
מחלב כרישא. דנחלב רק לא היה
זוה נחמ ממש שילא החלב. עכ'
יזיאתה נגד רצונה ממש משא"
ממש היה. וכ"כ בנכותו. נגד ו
כאצבעה. אפי"ה נעמא הדס

הרמב"ם (פס"ו מאולכין ה"ח) ד
וגם לא ידענאל היאך יתישב ע
לכפיו להתנור. ואפשר שארני
נחמיה על כ"מ שיהיו שס ו

היתה גורפתו. למאי דפי' לע
היואלין ממנה מטמאין שלח כפי
בנאשה טהורה והמטור טמא וכן מ
בנאשה טמאה כפירוש הר"ש ובר
פיה דלמשהיניה לרס ורוק כמליל
ממשכה כלאמרי' לעיל. אלא ע"כ
דלא חמשיניהו הוו כמחוברין דל
כפיה בין כהכמה הקוץ וצין כנכ
בכונה חשיב כמחובר ואינו נעממו

כריתת ברית, בקליור, השמטתה ונטשתה, ובלחות שניות, בחריש ובקליור השבות, ושזב בחוך מי יום שהי' צהר נאמרו לו פרעו שמיטה שזפי צהר. ואי ס"ל לרע"ק כן, קשה איך מוכיח מזה תוספת, הא אין כאן ייתור אלא שהוא כלל קצר שחצא"ר אח"כ צפרט, וכמו דכתיב צמשפטים ואכלו אציוני עמך אע"ג דכתיב כן צפי צהר ואין כאן קושי.

וצריך לומר רע"ק לא ס"ל כמש"כ רש"י בשם ת"כ הג"ל, אך כמש"כ רמב"ן שם בפירוש השני, דכל פי' צהר הכל נאמר עם הכללים ועם כריתות הברית אחר לוחות שניות לא צמי' יום צהר סוני ע"ש צאריכות ומתק לשונו, וא"כ כאן שבמעמד אי' נאמרו כל פי' צהר עם צחריש ובקליור, שפיר קשי' למה נאמרו, וע"כ אחי' לתוספת. והשתא י"ל דרמב"ם סמך על סוגי' דמ"ק דצומן הזכיר ליכא תוספות דאורייתא, מי"מ בפירוש דצחריש ובקליור הלכה כר"ע נגד ר' ישמעאל דקאי אשמיטה ולא אקלירת עומר, אך לא לרבות תוספת שביעית אלא כהנהג' דת"כ, והוא כלל, והפרט נאמר צמי' יום, נמלא' אין בכלל אלא מנח' עשה דשביעית וכהרמב"ם, כוללע"ד קרוב לאמת בעזריה.

ור' ישמעאל מוסיפין מחול על הקודש מ"ל. פירוש, הקושיא חסוב על הברייתא דקאמר ואל תתמה שהרי מוסיפין מחול על הקודש, הנהג' אי אחי' כרע"ק אצל אי אחי' כרי' ישמעאל מנ"ל.

אבל לע"ג א"כ מאי מיייתי מועניתם, מה ענין צ' תוספות אלו זו לזו — תוספת שביעית בתחלתו וסופו דנפקא מנצחריש וקליור וממעטין מיני' יובל מדכתיב, "הוא", הוא [צומן] שמתיר לעשות מלאכה, כגון ערב שביעית או מולאי שביעית ויובל, ועטם האיסור הוא משום שמועלת המלאכה לשנה ז' האסורה, או שיואלה מפירות שגדלו בשעת איסור, וכל כיוצא בזה מותר בשבת לעשות מלאכה בערבי שבתות ויו"ט בעוד יום גדול אע"ג שהמלאכה עושה לה ענמה אח"כ בשבת, כגון פותקין מים לגנה צע"ש והיא מתמלאת והולכת כל השבת, ורחיים ונר וקדרה [שבת י"ח ע"א], וצירושלמי פ"ק דשבת [שם] יליף היתר זה מדכתיב ששת ימים תעבדו וציום השביעי, קרי צ"י גם ציום השביעי העבדו, וכן מלאכה הנעשית בשבת באיסור מותרת למואלאי שבת מן התורה וליפין [חולין קט"ז ע"א] מקרא קודש הוא לכס [היא קודש] ואין מעשיה קודש — והדין נוהג לחלק בין שבת לשביעית דבין זה, דבשבת תלויה השביעית בגוף שינוח נ"ח*, והרי הוא נח עכ"פ אע"ג שהמלאכה נעשית מאליה, משא"כ שביעית נקרא שבת הא ר"ן, וכשיחוש ערב שביעית הרי אין הארץ שובת שביעית, ובשבת נמי למ"ד שביעית כלים דאורייתא מובדל אשר אמרתי אליכם תשמרו, אין הכי נמי אסור ליתן בערב שבת חטים לחוך ריחיים שתעמן בשבת [שבת שם] כיון שהשביעית תלויה בכלי, אלא לא קי"ל הכי, ומשוי"ב מותר בשבת מה שאסור בשביעית, ולאמנם מאן דל"ל צחריש ובקליור ומתיר תוספת שביעית, צעי

נח"י עיין שו"ת או"ח סי' פ"ד, ר"א. ובחי' שבת ק"ג ע"א ד"ה ובספר תשו' פנ"י. נט) עיין טורי אבן.

למילף שבת שבתון משבת צרהשית כמ"ש תוס' סד"ה ור"ע, והיינו תוספת הג"ל דמותר בשבת צרהשית מהני קראי דלעיל. — ואמנם איכא תוספת אחר דילפינן מועניתם, והוא תוספת כל שהוא שמוסיפין מחול עשה קצרה על יום השבת צנייטחו וצליחתו, שהשעה בענמה מתקדשת אפילו אינה מועיל לשבת כלל, כגון שרואה לעשות דבר לשעתו שאינו מתקיים בשבת כלל מי"מ השעה ענמה קודש, ומזה לא מיידי בשמעתין כלל דזה לא מלינו למילף מצחריש ובקליור, ותוספת הג"ל לא אחי' מקרא דועניתם, וגם לא רריך קרא' אשביעית דנכנס ויואל ציו"ט של ר"ה (וא"כ) [דהא] צאוהו זמן התוספת תיפוק לי' דלחור משום יו"ט, וגם לא הוה אפשר למעט יובל מיני' דיואל ג"כ צרי' ותיפוק לי' משום יו"ט — היות כן תימיה רבה מה מיייתי לרי' ישמעאל מועניתם, וגם מה פריך לרע"ק ועניתם מה עבדו לי', ומה ענין זל"ז. וכבר עמד בזה בס' טורי אבן והניח צקושי', וגם צפנ"י רמז קושי' זו ולא הועיל כלום, ולא מנעתי לכותבו כי לפע"ד ביארתי חומר הקושי' ביותר — ומזה תימיה על דברי תוס' צמ"ק ד' ע"א ד"ה מה להלן וכי ע"ש ור"ע.

עוד הקשו י"ט מי"ט לא קאמר ר' ישמעאל ס"ל כהנהג' דעלם ע"ס ציומא פ"א [ע"א], פי' דאע"ג דתנא דבי ר"י החס' לית לי' כך גזירה שיה' אלא יליף ענוי ענוי ע"ש, היינו דלא קבל הגז"ש לאהרנת ענוי, אצל גוף הדרש ע"ס על ענמו של יום חיוב ולא על התוספת שפיר הית לי', ולפירש"י שם פ"א [ע"ב ד"ה ותנא דע"ס] להך תנא פשיטא תוספת ענוי מדאליטרך למעוטי צברת, א"כ לימנא ר' ישמעאל הכי ס"ל.

וגם יש לדקדק כד מועינת שפיר לא מתיישבה קושיא הש"ס בשהיתת משמעות הקרא' דכתיב בששעה לומר שמתחיל כבר מעי', וא"כ איך כתב בערב והלא מתחיל קודם הערב, וזה הי' עיקר קושי' הש"ס וכי צעי' מהעניס. ותו אחר שהכחנו שמתחיל צעי' קודם ערב איך צאוהו פסוק ענמו אמר מערב עד ערב משמע ולא קודם ערב. וגם מה שכתוב מ"ק [ד' ע"א ד"ה מה] פשיטא להו ולכל הפוסקים דתוספת זה אין לו שיעור, וצביה פי' המציא [ג' ע"א ד"ה דהא] הוכיחו תוס' דעל כרחק יש לו שיעור דבודאי הכי נשי' לא אכלו עד בין השמשות ממש ע"ש. עוד [קשה] מה שדחתו האחרונים על מ"ש אין לי אלא צנייטחו צליחתו מנין, מהכי תייתי לחלק בין כניסה לתיאה אדרבא יתיאה חמור עפי' שכבר איקבע קדושה.

7 וליישב כל הג"ל הקדים מה שהאירו עיני מן השמים ומקום הכינוח לי להבגדר צו בעזריה"ת — דהך עינוי דכניסת יום הכיפורים ר"ל שיתחיל לפרוש מאכילה ושתייה עשה מסויימת קודם הלילה בכדי שיכנס ליום כשהוא מעונה, וכשארס' אוכל עד הלילה ממש נמלא' נכנס להיום ככרם מליאה ונפש שביעה, אצל כשמפסיק עשה קודם, נכנס כשהוא מעונה, והשתא צאוהו זמן התוספת איינו מעונה עדיין בענמו, אלא הוא פרישה המועיל שיתחיל הענוי בערב מיד עם כניסת היום, עיין

7 (ס) ובחי' סוגיות (ירושלים תרנ"ג) בסוגי' דחצי שיעור (דף 101 טור ג') ד"ה אי, כותב מרן ז"ל: "ובזה יש ליישב דברי ר"ח בר רב מדפתי שהרבה ה"ט"ו להקשות על דבריו רסי' תר"ד ע"ש

תיאורי חמת סלסול גמלא ע"ל גמ"ס
ח"פ נגה גמלי

נדריים פי ע"ב יוה"כ ידע עינויאל. והשתחא א"ש, צמי לחדש מתחיל להענות צאופן שתחיל הענוי בערב, ומיושב קרא שפיר, אצל כשאוכל באותו הזמן מושיל לו האכילה כזמו שעה בתוך הלילה והוא ממש כחרישה של ערב שביעה שזכנס לשביעה, והשתחא א"ש דכתבה הורה מערב עד ערב שהענוי אינו מתחיל אלא מערב אחר שעת החוספת, ומשו"ה לא הוי"מ למימר ורי ישמעאל נפקא לי מעלם, דמתחיל לא מוכח אלא תוספת כל שבו וכני"ל, אצל להתחיל תוספת ענוי כשיעור שירגיש התענית בתחלת הלילה, לא גשמע, ולא הוב דומיא דתוספת שביעה ויובל, משו"ה מייחוי מושי"הס. L

והא דקאמר חין לי אלא בכניסתו, לאו דוקא, דמה לי כניסה או יציאה, אך ה"ק חין לי אלא בכניסה משום דמועיל לגנוי של יום וכני"ל, צי"תחו תוספת כל שהוא מני"ל. ומסוק מסופא דקרא דעד ועד בכלל כפירש"י, ומדידעין צי"תחו תוספת כל שהוא ליה"כ ולכל יו"ט מהשבתו שבתכס, ה"ה בכניסה, דמה לי כניסה ומה לי יציאה. נמלא מרומז בהאי קרא צי"תחו תוספת, אי תוספת ענוי המועיל ליה"כ וילפינן מיני שביעה המועיל לשביעה, ומיהו מלאכה דשבת ויו"ט ליכא למילף כני"ל, דאינו ענין כהן דהלוי על שבת הגוף והרי הגוף שבת ונה ועוד מקרא נפקא לן להיתר, ועוד מסופא ילפינן תוספת כ"ש לכל שבת ויו"ט צין בכניסה וצין צי"תחו (ומתוספת יציאה דהיינו בקציר נדבר לקנן א"ה) דלענין תוספת מה לי כניסה מה לי יציאה. והשתחא פריך שפיר לר"ע ועניתם למה לי, כיון דהך תוספת דנפקא מועניתם כבר נדע מצחריש — ומשני דאילערך לר"ה צ"ר מדפתו.

רלפ"ז ג"ל לרבי עקיבא א"ע"ג דרישא דקרא מוקי לי לדר"ח בר רב מדפתו, משום דלתוספת ענוי המועיל צוה"כ לא לריך דמק"ו מחריש דשביעה נפקא, מ"מ סופיה דקרא מערב עד ערב לתוספת כ"ש דכל ימי שבתות דיש ר"ע ג"כ, וכיון דאיכא קרא צי"תחו ה"ה בכניסה דחין לחלק צי"תחו, נמלא לר"ע הכל דאורייתא, תוספת ענוי בשעור בכניסתו מצחריש, ותוספת מלאכה דיוה"כ וכל יום טוב כ"ש מערב עד ערב, ואכילה ערב יוה"כ מועניתם כרז חייל בר רב ס"א. והן הגה דברי הר"י דפסק הכל דאורייתא, ולהני"ל א"ש דפסק כר"ע מחברו.

גם דברי תוס' צ"ה נכונים שכתבו דתוספת ענוי יש לו שיעור א"ע"ג דמזו"ר דחין שיעור לתוספת, היינו שארי תוספיות אצל תוספת ענוי בכניסת יוה"כ יש לו שיעור כני"ל.

רובה א"ש נמי דקאמר התם הכי נמי אכלי ושהי עד שחשכה, ולא נאמר נמי עבדי עבדה — צלמא ה"ל לא קשי מהי שגא יוה"כ דנקט ולא נקט כל שבתות השנה עבדי עבדה, י"ל חין נשים מזהירות על תוספת מלאכה דשארי שבתות משום דהוב מלות עשה שהזמן גרמא דפטורי נשים ס"ב, אצל ממלאכה דיוה"כ קשה דהא צ"פ"ב דסוכה [כ"ה ע"ב] דמפקי מהאזרח דיוה"כ דנשים חייבות בתוספת ענוי צודאי ה"ה בתוספת מלאכה דכתוב בהאי קרא תענו אח נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר הגר צבוככם, וא"כ ממלאכה נמי קאי רבוי דהאזרח, ואם כן מ"מ לא נקט עבדי עבדה. א"ע"כ לתוספת מלאכה חין שיעור ובכל שהוא סגי מש"כ תוספת ענוי, וא"ש דנשים אכלי ושהי אצל במלאכה לא למלאו עד רגע כמ"ש תוס' שם.

ויש להוכיח מכאן דר"ע ס"ל דחין לוקין על חרישה בשביעה, דהא השתחא חזינן לר"י ליכא קרא אלא ועניתם דכניסה, וילפינן מיני תוספת צ"ו צין בכניסה וצין צי"תחו, וא"כ תקשי לר"ע בקציר למה לי מצחריש נפקא תרווייהו, א"ע"כ ל"ל לרי עקיבא אילערך דחריש לגופיה, להרישה דשביעה עלמנו, ועיקר תוספת מצקציר נפקא, ומצקציר בתוספת חריש נמי לתוספת שלפני ראש השנה וכמש"כ תוס' כל זה, וש"מ חין לוקין לר"ע.

ראין להקשות לר"ה [בתוס' ד"ה ורבי ישמעאל] דס"ל ילפינן ק"ו מהלכה א"כ למ"ל ועניתם היפוך לי מהלכה (לי) ידעינן בכניסתו וה"ה צי"תחו — ג"ל דודאי לא יחלוק ר"ה דלא ילפינן ק"ו מהלכה, והוא ש"ס ערוך בחזיר [מ"ז ע"א] ובשבת קל"ב [ע"א], אך הכא למילף תוספת לשבת ויו"ט מהלכה דעשר נעישות, לאו ק"ו מהלכה הוא, אטו הלכה נאמרה למיסר תוספת שביעה, הלכה נאמרה להחיר ילדה, וממילא מוצן דרחמנא צמי בעלמא להוסף מחול על הקודש צין בשבת צין צ"ט צין שביעה ולא מהלכה ילפינן ק"ו אלא מדיוקא מוצן, ודברי תוס' בזה תמוהין ודברי ר"ה נכונים — ע"כ כהצ ר"ה משו"ה צמי ועניתם דמהלכה לא ידעינן צי"תחו, דליכא למימר גלי בכניסתו וה"ה או כ"ש צי"תחו זה אינו, דחין למידן מהלכה, משו"ה אילערך ועניתם וידעינן כניסה וה"ה יציאה.

ועיין לקמן ר"ה י"ב ע"ב הקשו תוס' [ד"ה מנהג] השתחא דכתב שנת השמיטה בהג הסוכות בקציר למ"ל לן, והוי ע"ש. והקשה הרא"ש פי תשא השתחא דכתוב בקציר מכש"כ שהפירות

→

בכניסת הלילה, וקשה לי שפיר והוצרך לומר כל האוכל ושותה בטי וכו'. ויש להסביר הענין בטוב בעוה"י עפ"מ"ש מג"א סי' תקס"ז סק"ח בענין בליעת רוק, ובגליון ש"ע העליתי להכריע דבלייל יה"כ שטעם אוכלין ומשקים בפיו לא יבלע רוק דלא גרע מאוכלין שאינן ראויין לאכילה דאסור מיתה, משא"כ ביום דה"ל רוק תפל איננו בגדר אכילה כלל כפרש"י בשבת ע"ב ע"א ד"ה ואביי ע"ש, והנה ידוע דמניעת בליעת רוק לשעה קטנה הוא עינוי יותר מנעילת סנדל וכדומה, וא"כ אם אוכל ושותה בטי הרי נאסר בבליעת רוק מיד והרי הוא מעונה מיד בטי בער"ב. L
(א) עיין בהערה הקודמת.
(ב) עיין שו"ת כתב סופר או"ח סי' ג"ו וסי' קי"ד.

באורך ובכל המפורשים. ולפע"ד לא נעלם מרב אחא די"ל בתשעה לחדש בערב כמו בערב האכלו מצות, ומיהו הכא כתיב ועניתם את נפשותיכם בטי לחדש בערב, ואי אפשר שיעונה בערב אלא אם כן אינו אוכל כל היום ואו יהי מעונה בערב בכניסת הלילה, והלא אח"כ כתיב מערב עד ערב תשבתו שבתכם, ואלו ה"י כתיב מערב עד ערב תעונה ה"י נכון כני"ל, שלא יאכל כל יום ה"י ויהי מעונה בכניסת ליל יה"כ ויהי מעונה מערב עד ערב, אבל השתא לא כתיב תעונה אלא תשבתו שבתכם, ופי' רמב"ם הג"ל פ"א משביתת עשור ה"ד דפירושו שישבתו מכל דבר המבטל עינוי, והיינו מערב לא יאכל שלא יושבת ויבטל העינוי שלו ביום שלאחריו, אבל בטי אינו מצוה שישבית מדבר המבטל עינוי

בעוה"ש"ת

Stenbuch, Moses.

מועדים וזמנים השלם

כולל

חידושים, ביאורים, הערות וליקוטים על כל מועדי וזמני השנה
ושיעורים ע"ס המסכתות: ר"ה, ביצה, יומא, סוכה

חלק ראשון

ראש השנה, ימים טובים, יוה"כ וסוכות

מאת

משה שטרנבוך

ניו ונכד לרבינו הגר"א זצ"ל

מחבר ספרי מועדים וזמנים וביאור להגדה של פסח

הוצאה שלישית

עם הגהות והוספות

פעיה"ק ירושלים תובב"א

שנת תשכ"ט לפ"ק

ק"ח

מועדים

יוהכ"פ סימן נח

זמנים

תמיד כן לא היה כרחיצה בעלמא רק טבילת טהרה ושרי נמי בעצם יום הכפורים.

ונראה עוד ראייה ליסוד זה מדברי המאירי בחיבור התשובה (מאמר ב פרק י"א) דלאחר שהביא דברי הרמב"ם בענין טבילת בעל קרי ביוה"כ מוסיף "דברים אלה נכונים ועומדים על בוריה של הלכה אלא שמ"מ כבר שמענו מחכמים גדולים שהיו נוהגין לטבול ולא היתה תפלת יוה"כ חביבה אצלם אלא אם הן בטהרה יתירה אלא שבכל מקום לא היו מורים אלא לעצמן ובצינעא ואלו ואלו לדבר מצוה נתכוונו" הרי דאף שהסכים להלכה כדעת הרמב"ם שאין לטבול לקריו בזמן הזה ביוה"כ, היינו דוקא מפני שבטלה תקנת עזרא ולכן אין חיוב ואין מנהג להזיך את האסור, אבל מי שכוונתו טהרה וטובל כדי להתפלל בטהרה יתירה בלי טומאה היוצא מגופו אין בזה איסור לכ"ע כמו שביארנו, רק לא יטבול בפרהסיא שלא לפרסם הדבר כמבואר בסוף דבריו.

ועכשיו מצאתי ב"זוהר חי" להגה"ק מקאמארנא וז"ל, ואם אירע לו ח"ו ביום כיפור חיוב לטבול מן הדין, אף על פי שמרן ה"בית יוסף" ורמ"א לא פסקו כן, שאני או בימיהם שהספרדים לא טעמו מעולם טעם טבילה להטביל, ולמה יתיר להם ביוה"כ טבילה על חנם, ואף שהמנהג באשכנזים לטבול עכ"פ בערב יוה"כ להתפלל בטהרה, מ"מ לא ראה מרן הרמ"א להתיר כיון שרגיל בכל השנה להתפלל בלי טבילה, ובאמת בתשובת מהרי"ו ומהרי"ל חולקין על זה כיון שנוהגין להתפלל ביוה"כ בטהרה מותרין לטבול, וכן הלכה דלא כרמ"א, וכל זה במי שמתפלל כל השנה בלא טבילה אבל מי שנוהר מלומר שום דבר שבקדושה בלי טבילה פשוט לכל הדיעות מרן הבית יוסף ורמ"א ומהרי"ו ומהרי"ל וכל הראשונים יודו שחייב תיכף לטבול ולא גרע ממי שהולך להקביל פני רבו שהולך עד צוארו במים ומי שרגליו כהות שרוחץ אותם כיון שאינו לשם תענוג, ומכש"כ זה שאיננו כהות ולבו כהה שכל גופו רותת וחושך לו ר"ל שילך לטבול תיכף כדי להקביל פני השכינה

בתפלתו באמת, ומי שאינו מורה כן בודאי אינו יודע הלכה ברורה עכ"ד.

והנה לא מצאתי לו חבר בפוסקים שיורה דלכ"ע שרי, ואדרבה הפוסקים סתמו לאסור בזה"ל בכל גוונא, ומ"מ הנהוג בצנעא לטבול ואינו מבטל לעולם טבילה זו, לא נוכל למחות בידו שיש להמנהג איות יסוד ומ"מ למעשה צע"ג.

ובגמרא סוף יומא איתא "הרואה קרי ביוה"כ ידאג כל השנה כולה ואם עלתה לו שנה מובטח לו שהוא בן עולם הבא, אמר רב נחמן בר יצחק תדע שכל העולם כולו רעב והוא שבע, כי אתי רב דימי אמר מפי ש חיי סגי ומסגי" ע"ש, וכן פסקינן להלכה במחבר בש"ע (תרט"ו ס"ק ב) "שדואג כל השנה ואם עלתה לו מובטח לו שהוא בן עולם הבא" ע"ש, וצ"ע למה הרמב"ם השמיט בזה דברי הגמרא.

ואקדים בפשט הגמרא דלכאורה יש להקשות דהיאך נימא בראיה ביוה"כ שהוא צדיק גמור עד שמובטח לו שהוא בן עולם הבא, אטו הקב"ה משיב צדיקים במה שמטמא אותם בליל יוה"כ, וגם קשה הא דאמרינן שכל העולם רעב והוא שבע, ותמוה אטו משיב עצמו בראייתו ועיין בלבוש ומ"א, אבל פשוט דהגמרא מיירי בדאג דוקא וחזרו בתשובה או אמרינן דמובטח לו שהוא בן עולם הבא, אבל אם לא דאג ועלתה לו אינו בן עולם הבא רק אדרבה עליו לדאוג גם עכשיו, וא"ש דברי המ"א ולבוש שם.

והאמת שהגמרא מיירי רק ביחודי סגולה ממש שהראייה בא לעוררם שעליהם לתקן באיזה דבר שחטאו, וכל העולם רעב לידע פסק דינם והוא שבע שיוודע שעליו להזור בתשובה באיזה דבר, ואם ידאג כראוי וימצא מה עליו לתקן ותיקן הוא בן עולם הבא, אבל מי שרגיל בהרהורים או בדברים בטלים וכדומה, הראייה אינו לעוררו מפני קדושתו רק מפני טומאתו, וסימני הגמרא לא מיירי כלל באלו וכיוצא בהם וז"ב, והרמב"ם אין דרכו להביא בחיבורו רמזים כאלו וז"פ.

סימן נט

ביאור באיסור רוק ביוה"כ

74 **ביוה"כ** קיימ"ל דחצי שיעור אסור מה"ת, ומ"מ לבלוע רוק בעלמא אין נוהרין, והמ"א ס"ס תקס"ז מביא דהאגודה מתיר ובב"ח משמע קצת דאסור לכתחילה ע"ש (ולפנינו בב"ח מתיר), ויש יחידים שנוהגין להחמיר, וכפי הנשמע הגאון רבי חיים מברסק זצ"ל וכן ראינו מכנה ה"ה

מרן הגרי"ס זצ"ל דקדקו והחמירו מאד לעצמם שלא לבלוע רוק ביום הכפורים שחששו מאד לשיטת האוסרים, והגה"ק ה"התם סופר" זצ"ל מהמיר בליל יוה"כ שיש עדיין טעם אוכלין בפיו, ודבר נפלא מצינו בחידושו על סוגיות (נדפס בירושלים שנת תרנ"ג) שמפרש שבאכילה ערב יוה"כ מקיים

מועדים

יוה"כ פ סימן נט

זמנים

ק"ט

בלע חייב היינו כשראי לשתייה, אבל מה שראוי רק בליעה אינו בכלל מצות "תענו את נפשותיכם" דמיירי מאכילה ושתייה לבד, וע"כ אף שנהנה אין בזה איסור, וכן משמע מה"חחם סופר" שמפרש בטעם הפטור דרוק שאינו בר אכילה ושתייה רק בליעה וזה לא אסרה תורה.

→ והמ"א מכריח דרוק שרי מדברי הס"ח שמסיק שאינו ראוי לרוק בבית הכנסת וע"כ הרוצה שלא לרוק ילעוס לקריץ, אבל בערב ת"ב ויוה"כ אסור דנשאר מתיקות בפיו ומבואר שאם לא נשאר מתיקות בפיו שרי בלעו רוק בעלמא גם ביוה"כ, ואני בעניי לא זכיתי להבין הראייה מכאן, דבס"ח מיירי באדם שמתקבץ אצלו רוק וע"כ רגיל לפולטו דמאיס לו לבולעו, ומייעץ בס"ח כדי שלא יפלוט בבית הכנסת ילעוס לקריץ ויטעם לו בלעו, אבל ביוה"כ אסור לבלעו שקולט בזה המתיקות לפיו, אבל בלי לעיסת לקריץ דשרינן היינו מפני שאינו בולע הרוק רק פולט, ואין ראייה דשרי בלעו רוק.

→ והגה"ק ה"חחם סופר" זצ"ל הכריח מזה דאסור לבלעו כשיש טעם אוכלין ומשקין בפיו, ולכן אסור בליל יוה"כ לבלעו רוק, והדברים תמוהין דלקריץ יש בה מתיקות הרבה ונשאר בלשון, וכשבולע הרוק גם הטעם נבלע עמה, אבל אוכלין ומשקין בעלמא אין ראייה דאסור, ואדרבה מס"ח גופא מוכח לכאורה דלא כה"חחם סופר", דלדבריו הוה לן לאסור בערב יוה"כ כל אוכלין ומשקין ולא דוקא לקריץ, אבל יש לומר דלקריץ שאני דטעמה טוב וגריר בליעה וע"כ אין ללעוסה בערב יוה"כ, אבל אוכלין ומשקין בעלמא אינו גורר בליעת הרוק וע"כ שרי, אבל דבריו צ"ע דלקריץ משאיר טעם בעין על הלשון ושפיר אסור לבלועה, אבל אוכלין ומשקין בעלמא שאינם משאירים טעם מנלן דאסור, וא"כ לדין כשם דשרינן רוק ביוה"כ הוה לן להתיר בליל יוה"כ, וע"כ מה שאוסר מה"ח בלעו בליל יוה"כ רוק שבפיו צ"ע, וכמדומני שאין המנהג להחמיר בזה, ורק יחידים מדקדיקין בדבר, ומדלא הוזכרו רבותינו האחרונים שלא לבלעו רוק בליל יוה"כ שיש בזה חשש איסור תורה, נראה דלא סבירא להו כוונתיה בזה.

→ ולכאורה אמרתי שכוונת הגה"ק בעל "חחם סופר" זצ"ל דכשם שבלקריץ חוששין שיש איזה בעין, כן ראוי לחוש תמיד בליל יוה"כ שנשאָר בלשון איזה טעם בעין, וביותר מצאתי בכתבי הגאון וקדוש רבי חיים ליב מסטוויסק זצ"ל שלאחר סעודה המפסקת ציוה לב"ב לנקות היטב השיניים שמה נשאר משהו בעין, אבל דבריו בזה הם רק מדת חסידות ואולי יותר ממידת חסידות, ואף שבהגדה של פסח שהו"ל "מועדים וזמנים" (עמוד י"א) העליתי שבערב פסח כשגומר אכילת חמץ ראוי לנקות השיניים דמצוי שנשאר בעין, ואם אוכל אחר חצות או בפסח עובר

מצות ענוי גמא שמונע מבלועו רוק בליל יוה"כ, ומפרש שם דלמנוע לבלוע רוק בליל יוה"כ היא ענוי יותר מרחיצה, ומבואר מדבריו שם דבלועו רוק בליל יוה"כ הוא איסור תורה ע"ש בדבריו הנעימים. והאמת שהדקדוק למנוע רוק מבלועו הוא דבר קשה ביותר, שהטבע דמי שנותן בלבו שלא לבלוע, מתקבץ אצלו הרוק, וכן מעכב בכוונת התפלה כשמוכרח לדקדק שלא לבלוע רוק, וכשנעיין במקור הדברים נראה שיש בזה כמה חילוקי דינים שלא נתבארו במפרשים כל הצורך.

← ונראה לעורר ממשנה מפורשת בפ"ח דכלים (משנה י) "היה אוכל דבילה בידים מסואבות הכניס ידו לתוך פיו ליטול את הצרור ר"מ מטמא ר' יהודה מטהר ר' יוסי אומר אם היפך טמא ואם לא היפך טהור", הרי דאיפליגו בדין רוק מהו, דלרבי מאיר הוא משקה, ולרבי יהודה אינו משקה כל זמן שהוא תוך פיו, ורבי יוסי מחלק אם אחשביה כגון שהיפך נעשה משקה, הא לא אחשביה אינו משקה כלל ע"ש היטב במפרשים, ואנן קיימא לן לרוב הפוסקים כרבי יוסי, עיין רמב"ם פרק ט"ו דטו"א ה"ז ובתני"ט כאן ודו"ק היטב (ושמעתי שבספר "בית מאיר" כבר העיר ממשנה זו).

← ומעכשיו מהמשנה נפשט ספיקתנו לענין רוק שאם היפך במקום למקום אחשביה והוה כמשקה, ולכאורה ראוי כה"ג ליוחר שלא לבולעו, ואף שכל אדם ממילא בולע רוק שנופל מאליו ואפילו בשעת שינה, בזה לא איכפת לן כיון שאינו מהפך ולא אחשביה, אבל בהיפך ואחשביה למשקה כיון שמונע מזה ענוי לכאורה ראוי לאסור, ואין לומר שאינו ראוי לשתייה ולכן פטור כאוכלין שאינם ראויים לאכילה, שאם כן לדעת הרמב"ם דמשקין שאינם ראויים לשתייה אדם אינם מקבלין טומאה הוה לן לומר שאינו מטמא אפילו בהיפך, וע"כ נעשית בזה כמשקה הראוי ותו מסתברא שיש בזה איסור חצי שיעור, וצ"ע למה אין נזהרין בדבר, ועיין בעירובין (צ"ט) דרוק שנתלש אם היפך והעביר ד' אמות עוברין עלה משום מעביר, וכן פסקינן בש"ע ס"ס ש"ג דרוק שנתלש ומוכן לזורקו אסור לילך ד' אמות ברשות הרבים עד שירוק דהוה כמוציא ע"ש, והוה לן לומר דאסור לבלועו ביוה"כ כשהיפך.

והנראה לע"ד בזה היא דפטור רוק ביוה"כ אינו מפני שרוק אינו ראוי לשתייה והוה כשותה משקין שאינם ראויים, רק מפני שדרך שתיית רוק היא בבליעה ולא דרך אכילה ושתייה, ואנן ילפינן מקראי בר"פ יוה"כ שהתורה לא אסרה אלא ענוי דאכילה ושתייה ולא שאר ענויים כגון שישב בחמה ויצטער וכדומה, ורוק לא מיקרי שתייה רק בליעה כמבואר ברש"י שבת (ע"ג), ע"ש, וכן מבואר בב"ח סימן תרי"ב ע"ש, ואף שבכל האיסורים אם

אמנם מ"מ לע"ד נראה שאסור מדינא לעשות רוק ולבלוע כדי להקל מעליו התענית, והמ"א בסי' (תקס"ז) שמתיר רוק פירש להדיא שאינו מתכוון לשתייה, והיינו שמירי שנתקבץ אצלו רוק אינו מחוייב לפולטו רק בולעו כדרכו, אבל אינו מתיר לעשות רוק לבלוע, והמשנה ברורה שם נמי סתם דרוק שרי שאין כוונתו לשתייה, אבל המתכוון לעשות רוק לבלוע להקל מעליו התענית נראה שראוי להחמיר, וראיתי בהרבה אחרונים שסתמו דרוק שרי ביוה"כ ומהם שהקילו שאין בזה אפילו מידת חסידות, ולא חילקו דבאופן שמתכוון מתחילה לכך אסור, ולע"ד ראוי להחמיר בדבר, וכן נראה שנכון שלא להפוך הרוק דאו לא אחשביה ופשיטא דשרי להסכמת האחרונים, אף שגם בהיפך הבאנו סמך לעיל להתיר ועדיין צ"ע בהפוסקים.

איסור תורה עיין שם, וכן מצאתי אחר כך בדרשות הגאון הספרדי, בן איש חי שדרש בשבת הגדול בפירקא ליוהר לנקות השיניים היטב בערב פסח והיינו כדברינו ונהניתי, לא דמי כלל דהלם בערב פסח אוכל אחר כך בצהרים ומצוי דבולע עם אכילתו פליטת המץ ולכן צריך לנקות, אבל אחר סעודה המפסקת אינו אוכל, ואם נשאר תקוע משהו בין השיניים יישאר ואין לנו לחוש שיבלענו, ולהכי בערב יוה"כ לא שמענו ע"ז אפילו מידת חסידות דלא דמי כמ"ש, אבל כוונת ה"חתם סופר" זצ"ל ע"כ אינו שנשאר עוד איזה בעין רק מפני הטעם בלשון וזה מרגיש אפילו בבולע רוק שלו, אבל דבריו צ"ע שאין לאסור אלא לקריץ ולא כל אוכלין ומשקין בעלמא.

סימן ס

פרטי היתר אכילה לחולה שיש בו סכנה ביוה"כ

סכנה אף שהוא לבד אומר שצריך אמרי' בגמרא דלב יודע מרת נפשו ומהימן, אבל אין מזה ראייה שנאמן לומר שהוא חולה שיש בו סכנה, משא"כ לדעת שאר פוסקים דפליגי עליו וסבירא להו דלא שרינו לחולה שיש בו סכנה אלא דבר שבמניעתו יש סכנה, כיון דנאמן שיש במניעתו סכנה ע"כ נאמן נמי שהוא חולה מסוכן ע"ש היטב, ומבואר נמי מדבריו דהחולקין על המ"מ לגבי שבת וסבירא להו דלא שרי להלל שבת אלא במקום שיש במניעתו סכנה, סבירא להו נמי ביוה"כ דלא שרי לחולה שיש בו סכנה לאכול אלא אם במניעתו יש סכנה, וכשהחולה בעצמו נאמן היינו שבמניעת אכילה יסתכן שבלא זה לא שרינו ביוה"כ, ומבואר לכאורה שעיקר פסק הגאון רבי חיים זצ"ל דחולה שיש בו סכנה אוכל כדרכו בלי אומדן אף שאין במניעת אכילה זו סכנה היינו מפני דס"ל לדינא כשיטת המ"מ.

בחולה שיש בו סכנה נהגו לדרוש אצל הרופא אם צריך לאכול כשיעור, או סגי בפחות ובהפסק בכדי אכילה פרס, ואין צריך שיעור שלם בבת אחת דוקא, ודין חדש העלה הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל הלכה למעשה דחולה שיש בו סכנה אין צריך אומדן רק אוכל כדרכו בחול, ונבאר בעזה"ש דבריו שלא נתבאר במפרשים, ויבואר לנו כמה חידושים בפרטי פסק דינו, ונקדים דלכאורה היסוד לפסק דינו הוא דברי המ"מ בפ"ב דשבת שחידש דחולה שיש בו סכנה מחללין עבורו שבת אף לדבר שאין במניעתו סכנה, והכא נמי דעת הגר"ח זצ"ל דביוה"כ אין צריך אומדן אם במניעת אכילה יסתכן, רק אוכל כל מה שצריך, דשרינו לחולה שיש בו סכנה כל צרכיו אף שאין במניעתו סכנה, ולדעתו לא מצינו בגמרא שצריכים להאכיל פחות מכשיעור אלא במעוברת מפני שאין בה סכנה כלל, ורק אם לא תאכל תבוא לידי סכנה, בזה אמרינו כיון דסגי לה בפחות לא שרינו, אבל מי שהוא חולה שיש בו סכנה שרינו כל צרכיו ואין צריך אומדן, ולכן הורה בחולה שיש בו סכנה וצריך לאכול שצריכים לאכול כל צרכם כמו בחול בלי שום שנוי.

אמנם יש לתמוה היאך סומך הגר"ח זצ"ל על המ"מ לבד להתיר אכילה ביוה"כ כדרכו בשעה שדבריו אינם מוסכמין להרבה פוסקים, ודעתם דלא שרי לחולה שיש בו סכנה אלא דבר שיש במניעתו סכנה כמבואר נמי באריכות בבה"ל (סימן שכ"ח) שכן דעת רש"י, ר"ן, רשב"א, א"ז וכו' ע"ש היטב שנוטה ג"כ להחמיר, וא"כ לכאורה כיון שאין במניעת הדבר סכנה ראוי לחוש מספיקא דאורייתא ולהחמיר, וכן קשה דמין זצ"ל מביא שמפורש בש"ע דהחולה נאמן גם על מחלתו שהוא חולה מסוכן, רק לדעתו היינו אולי דלא כהמ"מ שלדידיה אין ראייה דמהימן ע"ע, ומשמע נמי דלא ברירא ליה דשיטת הש"ע כהמ"מ, וקשה שא"כ נפלה בבירא

ומצאתי נמי בחידושי בנו היה מרן, זצ"ל בספרו "חידושי מרן רי"ז הלוי" (הלכות שבתת עשור) שמסתפק בחולה שלא נודע לנו בכלל אם מחלתו מסוכנת, והוא בעצמו טוען שמחלתו מסוכנת וצריך לאכול אם נאמן או לא, וביאר מרן זצ"ל דלשיטת המ"מ נוכל לומר דרק אם הוא חולה שיש בו סכנה דשרינו כל צרכיו אף שאין במניעתו